

V dopise nakladateli Strindberg *Otce* charakterizuje slovy: „*Je to moderní tragédie, a proto nanejvýš pozoruhodná. Boj se totiž odehrává mezi dušemi, je to „boj mozků“, ne souboj vedený dýkou a brusinkovou štávou. Mladí Francouzi teprve cestu hledají, já už jsem ji našel.*“

Světovou premiéru měl *Otec* 14. listopadu 1887 v kodaňském zábavním divadle Casino za autorovy účasti. Před premiérou psal Strindberg Augustu Falckovi: „*Hrajte hru jako Lindberg hrál Ibsena, tedy ne jako tragédii ani jako komedii, spíš jako něco mezi tím*“. (Přesto v roce 1908 před inscenací ve svém Intima teatern naopak nabádal: „*Otec se musí hrát jako tragédie. Velká rozmáchlá gesta, zvýšené hlasy.*“) Hra byla v Kodani uvedena krátce poté, co vyšel v dánském překladu spisek učitele náboženství Johna Personna *Strindbergovská literatura a nemravnost mezi mládeží*, útočící na Strindberga argumentem, že obživu své rodině zajišťuje tím, že literární formou špiní vlastní manželku. Recenze však byly pochvalné, hra dokonce označena za mistrovskou a geniální.

Ve Stockholmu měl *Otec* premiéru 12. ledna 1888 v Novém divadle a udržel se po devět představení. Publikum odcházelo, recenze však nebyly tak zdrcující, jak by se bývalo dalo usuzovat z reakce na knižní vydání. Uznání si *Otec* získal až po celých dvaceti letech. Je to však první drama, které autorovi přineslo světový věhlas: hrálo se od 12. října 1890 v Berlíně na slavné experimentální scéně Freie Bühne, a představuje tedy Strindbergův evropský debut.

Otec je považován za první naturalistické švédské drama. Nicméně i zde Strindberg uplatňuje řadu prvků, které se s naturalistickým pohledem nesrovnává: snovost, iracionální či strachem pokřivené vidění světa, hypnotické ovlivňování, utkvělé představy. Příznačná je pro hru prudkost citů a vášní, pochybností i nenávisti. Hrdina neumírá cizí či vlastní rukou, nýbrž pod vlivem sugesce. Když Strindberg *Otce* v srpnu 1887 přeložil do francouzštiny, zaslal jej okamžitě Émilu Zolovi. Ten mu po delší odmlce v prosinci odpověděl chválou a slovy uznání, ale „*upřímně řečeno trochu mně vadí váš strohý popis. Váš Rytmistr ani nemá jméno a ostatní vaše postavy jsou spíše vykonstruované, nedávají mi ten dokonalý pocit života, jaký bych si přál. Ale asi je to tím, že jsme každý jiného ražení, vy a já. Nicméně chtěl bych znovu opakovat, že tahle hra patří k tomu málu dramát, která mne kdy zaujala.*“

Česky vyšel *Otec* roku 1919 a inscenován byl pouze na Vinohradském divadle v režii J. Kodíčka v dubnu 1928.

dh

SLEČNA JULIE

Naturalistická truchlohra

PŘELOŽIL FRANTIŠEK FRÖHLICH

Předmluva

Divadlo, a umění vůbec, už mi dávno připadá jako biblia pauperum, taková ta obrázková bible pro ty, co neuměli číst slovo psané ani tištěné, a dramatik jako amatérský populární kazatel, který šíří dobové myšlenky v lidovém hávu, a to tak lidově, aby střední vrstvy - neboť převážně z těch se rekrutuje divadelní obecnost - bez přílišného uvažování pochopily, o čem je řeč. Divadlo je proto odjakživa něco jako obecná škola pro mládež, nedouky a ženy, tedy pro ty, kdo si uchovali onu nižší schopnost klamat sami sebe a nechat se klamat, to znamená přijímat iluze a podléhat dramatikově sugesci. V dnešní době se primitivní a nedokonalé myšlení, které se pohybuje ve sféře fantazie, zřejmě vyvíjí směrem k reflexi, zkoumání a zkoušení, a proto mi připadá, že divadlo, stejně jako náboženství, je jako vymírající umělecká forma na nejlepší cestě zaniknout a nám chybí patřičné podmínky, abychom se z něho dokázali těšit. Tomu ostatně nasvědčuje i trvalá krize divadla, jež nyní postihuje celou Evropu, i to, že v kulturních zemích, které světu daly ty největší myslitele, totiž v Anglii a v Německu, je divadlo mrtvé a ostatní umění zrovna tak.

V jiných zemích panuje přesvědčení, že je možné vytvořit nové drama tak, že se staré formy naplní novějším dobovým obsahem. Jenže jednak nové myšlenky neměly zatím čas prosadit se natolik, aby obecnost chápala, o co jde, jednak jsou hlavy příliš rozpálené názorově stranickými spory, takže nelze dosáhnout čistého a nezájatého prožitku, když člověk naráží na odpor v tom nejpodstatnějším a když většina diváctva potleskem nebo pískáním ostatní tyranizuje tak, že veřejněji by to už ani nešlo - totiž v hledišti, a konečně jsme pro nový obsah dosud nenašli novou formu, takže nám nové víno ty staré láhve rozbilo.

Ve *Slečně Julii* jsem se nesnažil udělat nic nového, to totiž ani nejde, pokusil jsem se jen zmodernizovat formu na základě požadavků, jaké by podle mých představ lidé dnešní doby měli na divadelní umění klást. Za tím účelem jsem si vybral motiv - nebo jsem se dal zaujmout motivem - o němž se dá říci, že stojí nad momentálními názorově stranickými spory: problém společenského vzestupu a pádu, problém vyššího a nižšího, lepšího a horšího, muže a ženy totiž vždycky byl a nadále bude středem zájmu. Když jsem si tedy tento motiv přímo ze života zvolil - před několika léty jsem se o něm do slechl a ona událost na mne zapůsobila hlubokým dojmem - zjistil jsem, že se hodí pro žánr truchlohry, neboť dnes působí truchlivým dojmem, když vidíme podlehnout člověka šťastně obdařeného osudem, a tím spíše, když vidíme vymřít celý rod. Možná přijde čas, kdy už budeme natolik pokročilí, natolik vzdělaní, že dokážeme té nyní tak drsné, cynické a kruté hře, již nám nabízí život, lhostejně přihlížet, kdy ony nižší, nespolehlivé myšlenkové nástroje, jimž říkáme city, odložíme, protože až se rozvinou orgány, jež umožňují vytvářet si o všem úsudek, budou city zbytečné a škodlivé. Jestliže v nás totiž hrdinka budí soucit, spočívá to jedině v naší slabosti, v tom, že nedokážeme vzdorovat pocitu strachu, aby týž osud snad nepostihl i nás. Citlivější divák se možná s tímto soucitem nespokojí a přesvědčený přívrženec budoucnosti bude možná vyžadovat pozitivní návod, jak zlo odstranit, jinými slovy něco jako program. Jenže za prvé neexistuje žádné absolutní zlo, vždyť jestliže jeden rod zanikne, je to přece štěstí pro rod jiný, protože tomu se tím otevře příležitost k vzestupu, a proměna vzestupu a pádu patří k největším požitkům v životě, vždyť štěstí vyplývá jedině ze srovnávání. A zastávce programu, jenž by rád napravil onu mrzutou okolnost, že dravec sežere hrdličku a veš sežere dravce, bych se rád zeptal: proč se to má napravovat? Život totiž není tak slabomyslně matematický, aby v něm jen velcí požírali malé, stává se přece také, že včela zabije lva

nebo ho aspoň připraví o rozum.

Jestliže moje truchlohra působí na mnohé lidi truchlivě, je to jejich chyba. Až budeme tak silní jako první francouzští revolucionáři, bude působit jen a jen dobře a přirozeně, že probírka v lese vyrazuje zetlelé a přestárlé stromy, které už příliš dlouho překážejí jiným, protože ty mají stejné právo prožít své vegetační období, bude to působit stejně dobře, jako když vidíme, jak se nevyčitelně nemocný konečně dočká smrti! Mé truchlohře *Otec* před nedávnem vytýkali, že je moc truchlivá, jako kdyby někdo vyžadoval truchlohry žertovně.

Kdekdo si troufá volat po radosti ze života a divadelní ředitelé píšou objednávky na frašky, jako by radost ze života znamenala chovat se jako pomínutý nebo zobrazovat lidi, jako by všichni byli stížení posunčinou nebo slabomyslností. Já nacházím radost ze života v tvrdých, neúprosných životních bojích a požitkem pro mne je něco se dozvědět, něco se naučit. Proto jsem si vybral případ sice neobvyklý, ale poučný, jedním slovem výjimku, ale výjimku velkou, takovou, která potvrzuje pravidlo. Jestliže někdo říká banalitu, pak ho to jistě urazí. Dále se prostoduchý mozek jistě pozastaví nad tím, že děj nemotivuji jednoduše a že tu není pouze jedno stanovisko. Každou životní událost - a to je poměrně nový objev - vyvolá obvykle celá řada více či méně hlubinných motivů. Divák si však zpravidla vybere ten, který je pro něho nejsnáze pochopitelný nebo je nejlichotivější pro jeho úsudek. Dojde tu k sebevraždě. Mizerné obchody, řekne měšťák. - Nešťastná láska, volají ženské. - Tělesná nemoc, praví nemocný. - Zklamané naděje, vzdychá trosečník. Motiv však může být ve všem nebo v ničem, a nebožtík mohl třeba hlavní motiv skrývat a místo něho stavět na odív nějaký úplně jiný, který na jeho památku vrhá příznivější světlo.

Truchlivý osud slečny Julie jsem motivoval celou řadou okolností: matčiny „scestnými“ instinkty, otcovou nesprávnou výchovou, její vlastní povahou i sugescí, již její slabý a degenerovaný mozek vystavoval snoubenec; dále pak slavnostní náladou svatojanské noci, otcovou nepřítomností, menstruací, tím, že se zabývá zvířaty, rozpalujícím vlivem tance, nočním přísvitkem, prudkým pohlavně dráždivým účinkem květin, a konečně náhodou, která je oba svede potají do jedné místnosti, jakož i naléháním vzrušeného muže.

Nepostupoval jsem tedy jednostranně fyziologicky, ani posedle psychologicky, nesvaloval jsem všechno na dědictví po matce, nedával jsem vinu výlučně menstruaci, nezduřazňoval jsem výhradně „nemravnost“ a nemoralizoval jsem - to jsem přenechal kuchařce, když už ve hře není kněz.

Pyšním se tím, že tato motivační rozmanitost odpovídá dnešní době. A jestliže to už jiní udělali přede mnou, pyšním se tím, že nejsem jediným tvůrcem paradoxů, jak svět nazývá všechny nové objevy.

Pokud se jedná o charakterizování postav, jsou v podstatě bez charakteristiky, a to z těchto důvodů:

Slovo charakter nabylo v průběhu doby celé řady významů. Původně asi znamenalo převládající, základní duševní rys a často se zaměňovalo s temperamentem. Později se z charakteru stal středostavovský výraz pro automat: charakter se říkalo tomu, kdo jednou provždy ustrnul ve své povaze nebo se přizpůsobil jisté životní roli, krátce řečeno přestal růst - zatímco tomu, kdo se dále vyvíjí, zdatnému plavci po řece života, jenž nepluje s upoutanými ráhny, ale neustále natáčí plachty, aby do nich zachytil každý závan větru, se říká bezcharakterní. Samozřejmě v hanlivém smyslu, jelikož je nadměrně obtížné jej zachytit, zařadit a uhlídat. Tato měšťácká představa o nehybnosti duše se pak přenesla do divadla, kde měšťáctvo odjakživa panuje. Tam pak byl charakter ten, kdo

byl hotový a neměnný, kdo důsledně vystupoval jako opilec, vtipálek nebo truchlivec. A charakterizovat postavu? Na to stačilo dát jí nějakou tělesnou vadu, koňskou nohu, dřevěnou nohu, rudý nos, anebo ji nutit neustále opakovat nějaký obrat jako třeba „velice galantní“ nebo „Barkis nemá námitky“ nebo něco na ten způsob. Tento zjednodušený pohled na lidi má třeba ještě velký Molière. Harpagon je jenom lakomec, třebaže by mohl být jak lakomec, tak i znamenitý finančník, vzorný otec a dobrý občan. Ještě horší je, že jeho „vada“ je velice výhodná právě pro jeho zetě a dceru, protože po něm budou dědit, a tak by ho neměli hanět, i když budou muset ještě nějakou tu chvíli počkat, než spolu skočí do postele. Nevěřím tedy na jednoduché divadelní postavy. A sumární soudy spisovatelů nad lidmi - tenhle je hlupák, tamten kruřas, tenhle žárlivec, tamten hrabívec - by naturalista měl zahrnout, neboť dobře ví, jak bohatý je komplex lidského duševního života, a že „nectnost“ má i druhou stránku, která se náramně podobá ctnostem.

Jako moderní charakter, žijící v přechodné době, přinejmenším uspěchanější a hysteričtější než ta předešlá, jsem své postavy vylíčil coby rozkolísanější a rozpolcenější, utvářené ze starého a nového, a připadá mi docela pravděpodobné, že moderní myšlenky prostřednictvím časopisů i rozhovorů pronikly i do vrstev, v nichž žije služebnictvo. Proto má sluha ve své dědičné otrocké duši i jistá moderní pužení. A jestliže se někomu nelíbí, že necháváme postavy moderního dramatu mluvit o darwinismu, a přitom nám doporučuje chodit na Shakespeara, pak bych mu rád připomněl, že hrobník v Hamletovi mluví o tehdy módní filozofii Giordana Bruna (a o Baconově), a to je ještě nepravděpodobnější, protože myšlenky se tehdy šířily pomaleji a obtížněji než dnes. A že „darwinismus“ ostatně existuje odjakživa, už od Mojžíšova příběhu o postupném stvoření světa od nižších zvířat až k člověku, jenže my jsme ho objevili a zformulovali až dnes.

Mé duše (charaktery.) jsou konglomeráty kulturně vývojových stupňů minulých i současných, útržků z knih a časopisů, kousků lidí, cípků utrhaných ze svátečních šatů, které se proměnily v hadry, přesně tak, jak je poskládaná i lidská duše. Kromě toho poskytl také něco zpráv o původu a růstu: nechávám slabšího okrádat silnějšího a opakovat po něm slova, nechávám duše, aby si braly „ideje“ neboli sugesci jedna od druhé, od prostředí (čížkova krev), od charakteristických znaků (břítva), a rovněž využívám „přenosu myšlenek“ prostřednictvím neživotného média (hraběcí holínky, zvoněk). Konečně jsem vzal na pomoc i bdělou hypnózu, což je variace hypnózy spánkové, a je už dnes tak vykřičená a notoricky známá, že nedokáže vyvolat posměch nebo nedůvěru, jako by tomu bývalo v době Mesmerově.

Slečna Julie je moderní postava, ne snad proto, že by co svět světem stojí neexistovaly položeny, které nenávidí muže, ale proto, že dnes už jsme je objevili, že vystupují veřejně a dělají povyk. Jsou obětí pověry (jíž ostatně podléhají i silnější mozky), že žena, ona zakrslá odrůda člověka, jež se staví mezi muže, pány tvorstva a tvůrce kultury, snad má být muži rovná nebo by se mu někdy mohla vyrovnat, a vyvíjejí nepřiměřené úsilí, které působí jejich pád. Nepřiměřené proto, že i zakrslá odrůda podléhá zákonům rozmnožování a bude se vždy rodit jako zakrslá a toho, kdo má náskok, nikdy nemůže dostihnout, podle vzorce: A (muž.) a B (žena.) vycházejí ze stejného bodu C, a to tak, že A (muž.) má rychlost - dejme tomu - 100 a B (žena.) rychlost 60. Kdy tedy, zní otázka, bude B moci dohnat A? - Odpověď: nikdy! Ani za pomoci rovného vzdělávání, rovného hlasovacího práva, odzbrojení nebo prohibice. Dvě rovnoběžky se taky nikdy neprotnou.

Položena je typ, který se žene stále více kupředu, prodává se za moc, řády, vyzna-

menání, diplomy, tak jako dřív za peníze, a je příznakem degenerace. Dobrý druh to není, protože nevydrží, ale bohužel se ke svému neštěstí neustále dál šíří. A degenerovaní muži si zřejmě podvědomě vybírají právě mezi nimi, takže se rozmnožují a plodí tvory neurčitého pohlaví, kteří se v životě trápí, ale naštěstí podléhají, ať už z nesouladu se skutečností, z potlačovaných pudů, jejichž výbuchu nelze zabránit, nebo ze zklamání nad tím, že se nemohou vyrovnat mužům. Typ je to tragický a nabízí pohled na zoufalý boj proti přirozenosti, tragický proto, že romantické dědictví nyní převzal naturalismus; ten chce jen štěstí, a ke štěstí patří silné a dobré druhy. Slečna Julie je však také pozůstatkem staré válečnické šlechty, na jejíž místo dnes nastupuje nová šlechta nervů a velkých mozků, je obětí nesouladu, jež v rodině vyvolal „zločin“ matčin, obětí dobových omylů, okolností, své vlastní chatrné konstituce - a to vše dohromady je tožné se starodávným Osudem nebo Zákonem Všemohůra. Vinu, spolu s Bohem, naturalista zrušil, ale následky činů, trest, vězení nebo aspoň strach z nich zrušit nemůže z toho prostého důvodu, že tu zůstanou, ať už autor někoho zbaví odpovědnosti nebo ne. Ukřivdění spoluobčané nejsou totiž tak skromní a povolní, jako mohou bez jakéhokoli úsilí být ti neukřivdění, ti totiž stojí mimo. A i kdyby se otec z nutných příčin vzdal pomsty, pomstila by se dcera sama na sobě, tak jako to udělá tady, protože má vrozenou nebo zděděnou čest, kterou vyšší třídy dědí - odkud? Z barbarství, z árijské pravlasti, ze středověkého rytířství. Je to náramně pěkná věc, jenže pro další uchování rodu dnes poněkud nevhodná. Je to ono šlechtické harakiri, Japoncův vnitřní zákon svědomí, který mu velí rozpárat si břicho, když ho někdo urazí, a dodnes to přežívá v poněkud modifikované podobě v souboji, oně šlechtické výsadě. Proto také sluha Jean žije dál, kdežto slečna Julie bez cti žít nemůže. Oproti šlechtici má otrok tu výhodu, že mu chybí onen životu nebezpečný předpoklad o cti. V každém z nás árijců je nakonec kus šlechtice nebo Dona Quijota, a ten v nás vyvolává sympatie k sebevrahovi, jenž se dopustil nečestného činu, a tak čest ztratil. Jsme natolik šlechtici, že nás trápí, když vidíme mrtvolu padlého velíkána, dokonce i kdyby se ten padlý měl zase vzchopit a čestnými skutky vše napravit. Sluha Jean je zakladatelem nového druhu, na němž můžeme sledovat proces počínající diferenciaci. Byl dítě deputátníkové a vzdělal se, aby se z něho mohl stát budoucí pán. Snadno se učí, má vysoce vyvinuté smysly (čich, chuť, zrak.) i cit pro krásu. Už je na cestě vzhůru, je natolik silný, aby byl s to bez rozpaků využívat služeb ostatních. Svému vlastnímu prostředí už se odcizil, opovrhuje jím jako překonaným vývojovým stupněm, má z něho strach a prchá před ním, protože lidé z tohoto prostředí znají jeho tajemství, vyslídili jeho úmysly, závistivě pozorují jeho vzestup a těší se, že ztroskotá. Odtud jeho dvojaká, nerozhodná povaha kolísající mezi sympatiemi k vysokému postavení a nenávistí k těm, kdo toto postavení zaujímají. Říká o sobě, že je aristokrat, pronikl do tajností dobré společnosti, je uhlažený, pod povrchem však surový, redingot už nosí s vkusem, to ale v nejmenším nezaručuje, že je pod ním umytý.

Před slečnou má respekt, ale Kristiny se bojí, protože ta zná jeho nebezpečná tajemství. Je bezcitný, takže nedopustí, aby události svatojanské noci jakkoli mařily jeho životní plány. Má drsnost otroka a otrlost vládce, takže při pohledu na krev neomdlí a nepřízní osudu se nedá vyvést z míry. Proto také vyjde z boje bez úhony a skončí asi opravdu jako hoteliér, a jestliže z něho přece jen nebude rumunský hrabě, bude mít jeho syn jistě maturitu a snad se z něho stane přednosta okresního berního úřadu.

To, co vykládá o názoru nižších tříd na život viděný zdola, jsou ostatně důležité věci - tedy pokud mluví pravdu, to totiž nedělá moc často, protože spíše než pravdu říká to, z čeho mu kouká prospěch. Když slečna Julie vyjádří domněnku, že všichni příslušníci nižších tříd pocíťují tlak shora stejně těžce, dá jí Jean pochopitelně za pravdu, jelikož

jeho cílem je získat její sympatie, pak to ale okamžitě uvede na pravou míru, jakmile zjistí, že bude výhodné vydělit se z davu.

Kromě toho, že je na cestě vzhůru, stojí Jean nad slečnou Julií také proto, že je muž. Ve věci pohlaví je aristokrat díky mužné síle, lépe vyvinutým smyslům a schopnosti iniciativního činu. Jeho méněcennost spočívá nejspíš v náhodné okolnosti společenského prostředí, v němž žije: to patrně dokáže odložit spolu s livřejí.

Otroká mentalita se u něho projevuje úctou k hraběti (holínky.) a náboženskými pověrami. Hraběte však ctí spíš jako vlastníka onoho vyššího postavení, o něž sám usiluje, a tato úcta v něm přetrvává i poté, co dobyl jeho dceru a uviděl, jak prázdná je ta krásná slupka.

Láska ve „vyšším“ smyslu nemůže podle mne mezi dušemi tak rozdílné povahy vůbec vzniknout. Proto nechám slečnu Julií, aby si zde lásku vymyslela jako ochranu nebo výmluvu, a pokud jde o Jeana, můžeme předpokládat, že kdyby žil v jiných společenských poměrech, láska by u něho vzniknout mohla. Představuji si, že je to s láskou tak trochu jako s hyacintem, ten taky musí zakořenit ve tmě, aby mohl nasadit mocný květ. Tady však vyžene vzhůru, do květu i do semene, všechno najednou, a proto také rostlina rychle zajde.

Konečně pak Kristina. Otrokyň, ztělesněná nesamostatnost a tupost nabytá u plotny, zvířecky nevědomá ve své licoměrnosti a přečpaná mravností a náboženstvím jako záminkami a obětími beránky, které silný člověk nepotřebuje, protože svou vinu unese sám, nebo si ji nějak racionálně omluví. Do kostela chodí proto, aby snadno a rychle na Ježíše naložila své drobné domácí zlodějny a posílila se čerstvou dávkou nevinu.

Kromě toho je to vedlejší postava, a je tedy načrtnuta s podobným záměrem jako kněz a lékař v *Otcí*: potřeboval jsem prostě všední, obyčejné lidi, a to venkovští faráři a doktoři bývají. Jestliže tyto vedlejší postavy připadají někomu abstraktní, je to tím, že všední lidé skutečně do jisté míry abstraktní jsou, a to v tom, jak vykonávají své povolání: jsou nesamostatní, při výkonu povolání ukazují jen jednu stránku, a pokud divák nemá potřebu vidět je z více stran, je toto mé abstraktní líčení do značné míry správné.

Co se konečně dialogu týká, rozešel jsem se poněkud s tradicí, protože jsem ze svých postav nenadělal katechety, kteří kladou hloupé otázky, aby vyvolávali vtipné odpovědi. Vyhýbám se zde matematické symetrii vykonstruovaného francouzského dialogu a nechávám mozek pracovat nepravděpodobně, tak, jak pracuje ve skutečnosti: tam se také žádné téma nevyčerpá až do dna, spíš jeden mozek poskytuje druhému zcela namátkou něco, čeho se může chytit. Proto i dialog těká, v prvních scénách se zásobuje materiálem, který pak zpracovává, vyzvedá, opakuje, rozvíjí, znásobuje, stejně jako téma v hudební skladbě.

Děj je také dostatečně nosný, a jelikož se vlastně týká pouze dvou osob, spokojil jsem se jen s těmito dvěma, jen jednu vedlejší postavu jsem připojil, totiž kuchařku, a nešťastný duch otcův nechávám vznášet se nad a za vším, co se tu odehrává. To vše proto, že moderní diváky ze všeho nejvíc zajímá právě psychologický děj: našim vědyčtivým duším nestačí vidět, že se něco odehrává, chtějí také vědět, jak k tomu došlo. Chceme vidět drátky, soustrojí, prozkoumat dvojité dno kufru, ohmatat si kouzelný prsten a zjistit, jak je spojený, nahlédnout do karet a objevit, jak jsou označené.

Měl jsem přitom na mysli monografické romány bratří Goncourtů, protože ty se mi z veškeré současné literatury zamlouvají nejvíc.

Pokud se týká kompoziční techniky, udělal jsem pokus a zrušil jsem rozdělení na dějství. Domníval jsem se totiž, že naši slábnoucí schopnost podléhat iluzi by už dočista

zničila přestávka, při níž má divák čas uvažovat, a tak se vymaní ze sugestivního vlivu autora-hypnotizéra. Moje hra trvá asi tak půl druhé hodiny. A jestliže dokážeme právě tak dlouho nebo ještě déle sledovat přednášku, kázání nebo jednání nějakého sjezdu, řekl jsem si, že divadelní hra do půl druhé hodiny délky by snad taky neměla nikoho příliš vyčerpat. Už roku 1872, ve své první hře *Psanec*, jsem se o tuto koncentrovanou formu pokusil, ale bez valného úspěchu. Hru jsem nejdřív napsal v pěti dějstvích, ale když byla hotová, zjistil jsem, že působí roztříštěně a těkavě. Spálil jsem ji, a z popela povstalo jediné velké, propracované dějství o padesáti tiskových stranách, v trvání jedné hodiny. Forma to tedy nová není, mám však dojem, že je mým majetkem a že má naději stát se v důsledku změny vkusu formou moderní. Mým záměrem je vychovat obecnost tak, aby dokázalo sledovat celovečerní hru v jednom dějství, to však bude nutno ještě prozkoumat. Abych divákům a hercům umožnil krátký odpočinek, a přitom nepustil diváky ze zajetí iluze, použil jsem tři formy, jež beze zbytku spadají do oblasti dramatického umění: monolog, pantomimu a balet. Všechny původně patřily do antické tragédie, s tím rozdílem, že se z monodie udělal monolog a z chóru balet.

Monolog naší realisté v poslední době z divadla vykázali jako nepravdivý. Jestliže ho však budu dostatečně motivovat, bude pravdivý a já ho budu moci s výhodou použít. Je přece pravděpodobné, že má-li někdo někde pronést řeč, chodí doma sem tam a projev si nahlas předčítá, zrovna tak, jako si herec nahlas nacvičuje roli, dívka si povídá s kočkou, matka žvatlá s dítětem, stará panna švitoří s papouškem a spáč mluví ze spaní. A abych také dal hercům příležitost k samostatné práci a na chvíli je osvobodil od autorova ukazovátká, pouze jsem monology naznačil, ale nevypsal. Jelikož je úplně jedno, co se mluví ze spaní a co se říká kočce, pokud to ovšem nemá vliv na děj, může schopný herec, plně ponořený do nálady a situace hry, patrně improvizovat úspěšněji než autor, protože ten nemůže předem vypočítat, kolik a jak dlouho bude třeba mluvit, aby obecnost nevypadlo z iluze.

Italské divadlo se, jak známo, leckde k improvizaci opět vrací, a tak vytváří básnické herce, přece však na základě autorových záměrů. To může znamenat velký pokrok nebo dokonce nový druh umění, kde již můžeme skutečně mluvit o tvůrčí práci.

Kde by monolog působil nepravděpodobně, uchýlil jsem se k pantomimě, a tam nechávám herci ještě větší volnost, aby básnil a vydobyl si vlastní slávu. Abych však obecnost přece jen příliš nepokoušel, nechávám při němohře působit iluzivní moc hudby, věrohodně motivovanou svatojanským tancem. Tady prosím toho, kdo bude vybírat hudbu, aby si počínal s rozmyslem a nevyvolával nemístné asociace třeba tím, že zvolí nějaký kousek z nejnovější operety nebo něco příliš etnograficky folklorního.

Balet, který jsem do hry vložil, nemůže být nahrazen tzv. lidovým výjevem, protože lidové výjevy se vždycky hrají pod psa, a já nechci, aby kdejaký trouba využíval této příležitosti, předváděl se a rušil iluzi. Jelikož lid své jedovatosti nikdy neimprovizuje, ale používá již hotového materiálu, který lze tak či onak chápat dvojsmyslně, nevymýšlel jsem si posměšnou píseň, a raději jsem si vybral méně známou taneční hru, kterou jsem objevil nedaleko Stockholmu. Slova celkem vzato sedí, netrefují se přímo a doslovně, což je právě záměr, neboť zákeřnost (slabost.) otrokova nepřipouští přímý útok. Takže žádná veselá kopa ve vážném ději, žádné přisprostlé chichotání v situaci, kdy se pokládá víko na rakev jednoho rodu!

Několik slov o dekoracích. Od impresionistů jsem si vypůjčil nesymetričnost, náznakovost, a domnívám se, že jsem tím získal na iluzivnosti: jelikož divák nevidí celou kuchyň a veškeré zařízení, nechává se mu prostor, aby domýšlel, jeho fantazie se dává do pohybu a samostatně si vše doplňuje. Získal jsem i tím, že se vyhýbám únavným odcho-

jeho cílem je získat její sympatie, pak to ale okamžitě uvede na pravou míru, jakmile zjistí, že bude výhodné vydělit se z davu.

Kromě toho, že je na cestě vzhůru, stojí Jean nad slečnou Julií také proto, že je muž. Ve věci pohlaví je aristokrat díky mužné síle, lépe vyvinutým smyslům a schopnosti iniciativního činu. Jeho méněcennost spočívá nejspíš v náhodné okolnosti společenského prostředí, v němž žije: to patrně dokáže odložit spolu s livrejí.

Otrocká mentalita se u něho projevuje úctou k hraběti (holinky.) a náboženskými pověrami. Hraběte však ctí spíš jako vlastníka onoho vyššího postavení, o něž sám usiluje, a tato úcta v něm přetrvává i poté, co dobyt jeho dceru a uviděl, jak prázdná je ta krásná slupka.

Láska ve „vyšším“ smyslu nemůže podle mne mezi dušemi tak rozdílné povahy vůbec vzniknout. Proto nechám slečnu Julií, aby si zde lásku vymyslela jako ochranu nebo výmluvu, a pokud jde o Jeana, můžeme předpokládat, že kdyby žil v jiných společenských poměrech, láska by u něho vzniknout mohla. Představuji si, že je to s láskou tak trochu jako s hyacintem, ten taky musí zakořenit ve tmě, aby mohl nasadit mocný květ. Tady však vyžene vzhůru, do květu i do semene, všechno najednou, a proto také rostlina rychle zajde.

Konečně pak Kristina. Otrokyň, ztělesněná nesamostatnost a tupost nabytá u plotny, zvířecky nevědomá ve své licoměrnosti a přečpaná mravností a náboženstvím jako záminkami a obětími beránky, které silný člověk nepotřebuje, protože svou vinu unese sám, nebo si ji nějak racionálně omluví. Do kostela chodí proto, aby snadno a rychle na Ježíše naložila své drobné domácí zlodějny a posílila se čerstvou dávkou nevinu.

Kromě toho je to vedlejší postava, a je tedy načrtnuta s podobným záměrem jako kněz a lékař v *Otci*: potřeboval jsem prostě všední, obyčejné lidi, a to venkovští faráři a doktoři bývají. Jestliže tyto vedlejší postavy připadají někomu abstraktní, je to tím, že všední lidé skutečně do jisté míry abstraktní jsou, a to v tom, jak vykonávají své povolání: jsou nesamostatní, při výkonu povolání ukazují jen jednu stránku, a pokud divák nemá potřebu vidět je z více stran, je toto mé abstraktní líčení do značné míry správné.

Co se konečně dialogu týká, rozešel jsem se poněkud s tradicí, protože jsem ze svých postav nenadělal katechety, kteří kladou hloupé otázky, aby vyvolávali vtipné odpovědi. Vyhýbám se zde matematické symetrii vykonstruovaného francouzského dialogu a nechávám mozek pracovat nepravidelně, tak, jak pracuje ve skutečnosti: tam se také žádné téma nevyčerpá až do dna, spíš jeden mozek poskytuje druhému zcela namátkou něco, čeho se může chytit. Proto i dialog těká, v prvních scénách se zásobuje materiálem, který pak zpracovává, vyzvedá, opakuje, rozvíjí, znásobuje, stejně jako téma v hudební skladbě.

Děj je také dostatečně nosný, a jelikož se vlastně týká pouze dvou osob, spokojil jsem se jen s těmito dvěma, jen jednu vedlejší postavu jsem připojil, totiž kuchařku, a nešťastný duch otcův nechávám vznášet se nad a za vším, co se tu odehrává. To vše proto, že moderní diváky ze všeho nejvíc zajímá právě psychologický děj: našim vědyčtivým duším nestačí vidět, že se něco odehrává, chtějí také vědět, jak k tomu došlo. Chceme vidět drátky, soustrojí, prozkoumat dvojité dno kufru, ohmatat si kouzelný prsten a zjistit, jak je spojený, nahlédnout do karet a objevit, jak jsou označené.

Měl jsem přitom na mysli monografické romány bratří Goncourtů, protože ty se mi z veškeré současné literatury zamlouvají nejvíc.

Pokud se týká kompoziční techniky, udělal jsem pokus a zrušil jsem rozdělení na dějství. Domníval jsem se totiž, že naši slábnoucí schopnost podléhat iluzi by už dočista

zničila přestávka, při níž má divák čas uvažovat, a tak se vymaní ze sugestivního vlivu autora-hypnotizéra. Moje hra trvá asi tak půl druhé hodiny. A jestliže dokážeme právě tak dlouho nebo ještě déle sledovat přednášku, kázání nebo jednání nějakého sjezdu, řekl jsem si, že divadelní hra do půl druhé hodiny délky by snad taky neměla nikoho příliš vyčerpat. Už roku 1872, ve své první hře *Psanec*, jsem se o tuto koncentrovanou formu pokusil, ale bez valného úspěchu. Hru jsem nejdřív napsal v pěti dějstvích, ale když byla hotová, zjistil jsem, že působí roztržštěně a těkavě. Spálil jsem ji, a z popela povstalo jediné velké, propracované dějství o padesáti tiskových stranách, v trvání jedné hodiny. Forma to tedy nová není, mám však dojem, že je mým majetkem a že má naději stát se v důsledku změny vkusu formou moderní. Mým záměrem je vychovat obecnost tak, aby dokázalo sledovat celovečerní hru v jednom dějství, to však bude nutno ještě prozkoumat. Abych divákům a hercům umožnil krátký odpočinek, a přitom nepustil diváky ze zajetí iluze, použil jsem tři formy, jež beze zbytku spadají do oblasti dramatického umění: monolog, pantomimu a balet. Všechny původně patřily do antické tragédie, s tím rozdílem, že se z monodie udělal monolog a z chóru balet.

Monolog naší realisté v poslední době z divadla vykárali jako nepravdivý. Jestliže ho však budu dostatečně motivovat, bude pravdivý a já ho budu moci s výhodou použít. Je přece pravděpodobné, že má-li někdo někde pronést řeč, chodí doma sem tam a projev si nahlas předčítá, zrovna tak, jako si herec nahlas nacvičuje roli, dívka si povídá s kočkou, matka žvatlá s dítětem, stará panna švitoří s papouškem a spáč mluví ze spaní. A abych také dal hercům příležitost k samostatné práci a na chvíli je osvobodil od autorova ukazovátka, pouze jsem monology naznačil, ale nevypsal. Jelikož je úplně jedno, co se mluví ze spaní a co se říká kočce, pokud to ovšem nemá vliv na děj, může schopný herec, plně ponořený do nálady a situace hry, patrně improvizovat úspěšněji než autor, protože ten nemůže předem vypočítat, kolik a jak dlouho bude třeba mluvit, aby obecnost nevypadlo z iluze.

Italské divadlo se, jak známo, leckde k improvizaci opět vrací, a tak vytváří básníci herce, přece však na základě autorových záměrů. To může znamenat velký pokrok nebo dokonce nový druh umění, kde již můžeme skutečně mluvit o tvůrčí práci.

Kde by monolog působil nepravděpodobně, uchýlil jsem se k pantomimě, a tam ponechávám herci ještě větší volnost, aby básnil a vydobyl si vlastní slávu. Abych však obecnost přece jen příliš nepokoušel, nechávám při němohře působit iluzivní moc hudby, věrohodně motivovanou svatojanským tancem. Tady prosím toho, kdo bude vybírat hudbu, aby si počínal s rozmyslem a nevyvolával nemístné asociace třeba tím, že zvolí nějaký kousek z nejnovější operety nebo něco příliš etnograficky folklorního.

Balet, který jsem do hry vložil, nemůže být nahrazen tzv. lidovým výjevem, protože lidové výjevy se vždycky hrají pod psa, a já nechci, aby kdejaký trouba využíval této příležitosti, předváděl se a rušil iluzi. Jelikož lid své jedovatosti nikdy neimprovizuje, ale používá již hotového materiálu, který lze tak či onak chápat dvojsmyslně, nevymýšlel jsem si posměšnou píseň, a raději jsem si vybral méně známou taneční hru, kterou jsem objevil nedaleko Stockholmu. Slova celkem vzato sedí, netrefují se přímo a doslovně, což je právě záměr, neboť zákeřnost (slabost.) otrokova nepřipouští přímý útok. Takže žádná veselá kopa ve vážném ději, žádné přisprostlé chichotání v situaci, kdy se pokládá víko na rakev jednoho rodu!

Několik slov o dekoracích. Od impresionistů jsem si vypůjčil nesymetričnost, náznavost, a domnívám se, že jsem tím získal na iluzivnosti: jelikož divák nevidí celou kuchyň a veškeré zařízení, nechává se mu prostor, aby domýšlel, jeho fantazie se dává do pohybu a samostatně si vše doplňuje. Získal jsem i tím, že se vyhýbám únavným odcho-

dům dveřmi. Ty jsou v divadle většinou plátěné, při sebemenším doteku se rozechvějí a nedokáží ani vyjádřit zlobu otce rodiny, když ze vzteku nad špatnou večeří odkráčí a praskne dveřmi, „až se dům otřese.“ (V divadle se rozhoupá.) Rovněž zde vystačím s jednou dekorací, jednak aby postavy měly čas s prostředím srůst, jednak abych skoncoval s dekoracním přepychem. Ale když je jen jedna dekorace, máme právo vyžadovat, aby působila věrohodně. Nic však není těžší, než aby místnost vypadala aspoň trochu jako místnost, i když třeba sopka a vodopád vymaluje malíř kulíš obratem ruky. Prosím, ať jsou tedy stěny z látky, ale malovat na látku police, příborníky a nádobí - to ne, s tím už je načase skoncovat. Máme na jevišti uvěřit tolika konvencím, že bychom si aspoň mohli ušetřit námahu a nemuseli věřit namalovaným kastrolům.

Zadní stěnu a stůl jsem postavil šikmo, aby herci hráli z ánfasu a poloprofilu, když sedí naproti sobě u stolu. Viděl jsem jednou v *Aidě* šikmé pozadí, které odvádělo pohled do neznámé perspektivy - a nebylo to jen z trucovitého odporu proti únavné rovnoběžce.

Další, snad taky ne zrovna zbytečná novinka je, že se obejdeme bez rampy. Úkolem spodního osvětlení zřejmě je, aby herci vypadali ve tváři tlustší, ale mě by zajímalo, proč má být každý herec tlustý v obličejí. Nesmaže snad tohle spodní osvětlení celou řadu jemných rysů v spodní části obličejí, zvláště čelisti, nepokříví tvar nosu, nevrhá stíny do očí? Jedna věc je jistá, i kdyby tomu tak nebylo: mučí to hercovy oči, ztrácí se působivá hra pohledů, protože světlo rampy zasahuje oči na místech, která jsou jinak chráněna (jen u námořníků ne, ti vnímají odraz slunce na hladině), a proto vidíme většinou jen jediný výraz v očích, totiž primitivní šilhání, buď do strany, nebo nahoru do hledišť, a to je pak vidět bělmo. Možná že má rampa na svědomí i nepříjemný zvyk, zvláště hereček, neustále pomrkat. A chce-li někdo náhodou na jevišti promluvit očima, má jedinou ubohou možnost, totiž dívat se přímo do publika, s nímž pak herec nebo herečka vstupuje do přímého kontaktu mimo rámeček jeviště. Právem nebo neprávem se tomuhle nešvaru říká „zdravit známé“.

Nedalo by silné postranní světlo (reflektor nebo podobně.) herci novou možnost posílit mimiku tváře tím nejmocnějším prostředkem, totiž hrou očí?

Nechovám žádně iluze, že by se snad mohlo podařit, aby herec hrál pro diváky, a nikoli s nimi, jakkoli je to vytoužený cíl. Ani se mi nesní o tom, že bych snad v dlouhém a důležitém výstupu uviděl hercova záda, ale aspoň si naléhavě přeju, aby se rozhodující výstupy nehrály u nápoděvy budky jako parádní čísla vypočítaná na potlesk, a trvám na tom, aby se hrály na určeném místě, v konkrétní situaci. Jinými slovy žádná revoluce, jen malé úpravy - protože změnit jeviště v místnost, u níž jsme odstranili čtvrtou stěnu, a kde tedy jsou kusy nábytku obrácené zády do jeviště, by asi zatím působilo rušivě.

Jestliže chci teď říci pár slov o líčení, nedělám si naděje, že by mě snad vyslechly dámy, protože ty chtějí být radši krásné než pravdivé. Ale herec by si měl rozvážit, zda je výhodné nasadit si líčením na tvář abstraktní výraz, který na něm zůstane jako maska. Představme si pána, jenž si uhlem namaluje mezi oči ostrý, cholerický rys, a předpokládejme dále, že se - ještě pořád takto utrápený - potřebuje zasmát nějaké replice. Jaká příšerná grimasa z toho vyjde? A jak se takové umělé čelo, lesklé jako biliárová koule, má nakřčit, když se starý pán rozčílí?

V moderním psychologickém dramatu by se ty nejjemnější duševní záchvěvy měly zrcadlit v obličejí, a neměly by se vyjadřovat gestikulací a rvaním kulíš. Nebylo by tedy lepší pokusit se je inscenovat na malém jevišti, s postranním osvětlením a s herci bez líčení nebo aspoň s minimálním líčením?

A kdyby se nám ještě podařilo odstranit viditelný orchestr s rušivými lampičkami na pultech a s tvářemi muzikantů obrácenými do hledišť, kdybychom zvedli přízemí tak, aby oči diváků byly výš než kolena herců, kdybychom odstranili proscéniové lóže, kde se páni pochechtávají a společně s dámami si pochutnávají na večeři, kdybychom docítili, aby při představení bylo v hledišti opravdu tma, a hlavně kdybychom měli malé jeviště a malé hledišť, pak by snad mohlo vzniknout nové drama, a divadlo by se opět mohlo stát zdrojem potěchy pro vzdělané lidi. Na takové divadlo si asi ještě nějaký čas budeme muset počkat, ale můžeme zatím psát do šuplíku a připravovat pro ně budoucí repertoár.

Zde je jeden takový pokus. Jestliže se nepovedl, bude dost času zkusit to znovu.

Osoby

SLEČNA JULIE, 25 LET

JEAN, SLUHA, 30 LET

KRISTINA, KUCHARKA, 35 LET

Odehrává se v hraběcí kuchyni ve svatojanskou noc.

Veliká kuchyně.

Strop a boční stěny jsou zakryty drapériemi a sufitami. Zadní stěna jde zleva šikmo jevištěm, na levé straně zadní stěny jsou dvě police s měděným, mosazným, železným a cínovým nádobím; police jsou zdobeny vzorkovaným papírem. Trochu dál vpravo tři čtvrtiny velkého klenutého vchodu s prosklenými dveřmi, za kterými je vidět kašnu s amorkem, rozkvetlé šeříky a vlašské topoly. Vlevo na jevišti roh velkých kachlových kuchyňských kamen a kus pece s komínovou rourou. Vpravo je vidět konec jídelního stolu služebnictva; je z bílého borovicového dřeva. Kolem stolu několik židlí. Kamna jsou ozdobena březovými větvičkami, na podlaze jalovcové proutky. Na konci stolu velký japonský džbán na koření, v něm větvičky rozkvetlého šeříku. Lednička, dřez na nádobí, umyvadlo. Nad dveřmi velký staromódní zvonek, vlevo od dveří ústí mluvicí trubice.

Kristina stojí u plotny a něco smaží na pánvi. Má světlé bavlněné šaty a přes ně zástěru. Vejde Jean v livreji. Nese pár jezdeckých holínek s ostruhami. Postaví je na viditelném místě na podlahu.

JEAN

Dneska večer slečna Julie zase blázní. Prostě se zbláznila.

KRISTINA

Ale, ty už jsi tady?

JEAN

Doprovodil jsem pana hraběte na nádraží a pak jsem se vracel kolem stodoly, tak jsem si tam zašel, že si trochu zatancuju. A najednou vidím, jak to slečna roztáčí s hajným. Ale sotva mě uviděla, vrhla se mi do náruče a hned prý dámská volenka a valčík. Ta ti tancovala tak, že - v životě jsem něco takového neviděl. Prostě blázen!

KRISTINA

To je odjakživa, ale takhle zlý to s ní ještě nebylo; jako těch posledních čtrnáct dní - co zrušili to zasnoubení.

JEAN

No, jak ono to vlastně bylo? Takový pěkný chlap, i když peníze neměl. Jojo, tyhle lidi holt mají starosti. *(Sedne si ke stolu.)* Ale stejně je to zvláštní, taková slečna, ne, a radši zůstane doma s lidma, co? Místo aby jela s otcem na návštěvu k příbuzenstvu. O svatojanské noci!

KRISTINA

To ona se asi stydí, teď po tom škandálu se snoubencem.

JEAN

Určitě. Ale řeknu ti, chlap to byl, ten nezůstane nikomu nic dlužný. Víš vůbec, jak k tomu došlo, Kristino? Já to totiž viděl na vlastní oči, ale pochopitelně jsem to na sobě nedal znát.

KRISTINA

Tys to vážně viděl?

JEAN

To víš, že jo. - Jednou večer stáli venku před maštálí a slečna ho drezírovala, aspoň tomu tak říkala. A víš jak? Tak si představ, musel skákat přes jezdecký bičík, jako když učíš skákat psa. Skočil dvakrát a pokaždé dostal ránu. No a potřetí jí ten bič vytrhl z ruky, rozlámal ho na cimprcamp - a šel.

KRISTINA

Takhle že to bylo? Ne! Nepovídej!

JEAN

Ano, takhle ta historie skončila. - No, tak co pro mě budeš mít dobrého, Kristino?

KRISTINA

(dá obsah pánve na talíř a předloží Jeanovi) Ále, jen kus ledvínek, uřízla jsem je z telecí pečeně.

JEAN

(přivoní k jídlu) Mmmm! Nádhěra. To je moje délíce, oblíbená pochoutka. *(Sáhne na talíř.)* Taky jsi mohla ten talíř nahřát.

KRISTINA

Teda ty jsi ještě větší fajnovka než pan hrabě, když to do tebe vjede - *(Mazlivě ho zatahá za vlasy.)*

JEAN

(rozzlobeně) Nech toho, netahej mě za vlasy! Víš, jak jsem citlivý!

KRISTINA

Nono, vždyť víš, že to bylo z lásky.

(Jean jí. Kristina otevře láhev piva.)

JEAN

Pivo na svatojanský večer - tak to ne! To já mám něco lepšího. *(Vytáhne zásuvku u stolu a vezme z ní láhev značkového červeného vína.)* Vidiš to? Právě francouzské. - Podej mi skleničku. Ne, pořádnou, na víno, když piju burgund pur!

KRISTINA

(se vrátí k plotně a postaví na ni kastrůlek) Teda s tebou si tvoje žena jednou užije! Nic ti nejde pod nos.

JEAN

Jen nevykládej! Ještě bys byla ráda, dostat takového nóbl chlapa jako já. Taky bych řek, že ti vůbec neškodí, když se o mně říká, že jsem tvůj snoubenec. *(Ochutná víno.)* Dobré! Výborné! Jen trošičku teplejší by potřebovalo být. *(Zahřívá skleničku v dlaních.)* Tohle jsme koupili v Dijonu. Čtyři franky litr a ve velkém, prosím. K tomu ještě clo. Co to tam klohníš, prosím tebe, to je pekelný smrad.

KRISTINA

Ale, nějakaj sajrajt, co chce slečna Julie pro Dianu.

JEAN

Jak to mluvíš, vyjadřuj se trochu důstojně, Kristino! Proč vlastně vyvařuješ pro nějakého čokla, když je svátek? Je ta čuba snad nemocná?

KRISTINA

Jo, nemocná! Ometala se někde s tím mopslem ze dvora - a teď je zle. No a slečna prý že o tom nechce ani slyšet!

JEAN

Slečna je v některých věcech náramně netýkavá, a v jiných jí hrdost schází, přesně jako paní hraběnka, když ještě byla naživu. Té bylo nejlíp v kuchyni a v chlívě, ale nikdy jí nestačilo zapřáhnout jen jednoho koně. Manžety měla špinavé, ale na knoflíčkách musela být hraběcí korunka. - A pokud jde o slečnu, tak by na sebe měla trochu víc dbát, i na svou pověst. Někdy bych málem myslel, že ani není urozená! Teď třeba když tancovala v té stodole, tak prostě vytrhne Anně hajného a začne to s ním roz-táčet sama. My bysme něco takového neudělali, ale tak už to holt chodí, když se chce panstvo chovat prostě - tak se chová sprostě. Ale pěkná je. Nádherná! Hmmm! Ty ramena! A - atakdále, no.

KRISTINA

Jen jestli trochu nepřeháníš. Slyšela jsem, co říká Klára, a ta ji oblíká!

JEAN

Pch, Klára! Všechny si navzájem závidíte. Já jsem s ní jezdil na koni... A jak tancuje!

KRISTINA

Jú, Jeane - zatancuješ si se mnou, až budu hotová...

JEAN

Samozřejmě.

KRISTINA

Slibuješ mi to?

JEAN

Slibuju? Když řeknu, že něco udělám, tak to udělám. Ták - večere byla skvělá, děkuju moc. *(Zazátkuje láhev.)*

SLEČNA

(ve dveřích, mluví s někým venku) Hned jsem zpátky. Klidně zatím pokračujte.

(Jean ukryje láhev do zásuvky. Uctivě vstane.)

(Vejde a jde ke Kristině u plotny.) Tak co - hotovo?

(Kristina naznačí hlavou, že je v místnosti Jean.)

JEAN

(galantně) Dámy spolu mají nějaké tajnosti?

SLEČNA

(ho pleskne přes tvář kapesníčkem) Ale - vy jste zvědavý!

JEAN

Hmmm, to je vůně - fialky, že?

SLEČNA

(koketně) Nestydo! I v parfémcech se vyzná! Tancovat, to vám taky jde... Tak žádné koukání! Běžte, šup, šup.

JEAN

(drze, zdvořile) Že by dámy na svatojanskou noc vařily nějakou čarovnou polévku? Něco na věštění - hvězda štěstí, co v ní uvidíte svého nastávajícího?

SLEČNA

(ostře) Na to byste musel mít tedy moc dobré oči. *(Kristině.)* Nalej to do nějaké menší láhve a pořádně ji zazátkuj. - Jeane, pojďte si se mnou zatančit.

JEAN

(váhavě) Já tedy nechci nikoho urazit, ale tenhle tanec jsem slíbil tady Kristině...

SLEČNA

No bože, tak bude mít jiný - vid', Kristino? Půjčíš mi Jeana?

KRISTINA

Do toho já nemám co mluvit. Když je slečna tak laskavá, tak se nesluší, aby odmítla. Jen jdi a hezky poděkuj, taková čest!

JEAN

Tedy, upřímně řečeno - nechci se nikoho dotknout, ale nevím, jestli děláte dobře, slečno Julie, takhle tančit dvakrát za sebou se stejným kavalírem, zvlášť když lidé tady si všechno hned nějak vykládají...

SLEČNA

(vyletí) Jak to? Co si vykládají? Jak to myslíte?

JEAN

(shovívavě) Podívejte, slečno, když mi nechcete rozumět, tak to budu muset povědět jasněji. Nepůsobí dobře, když dáváte přednost jednomu podřízenému před jinými, ti totiž čekají, že se jim taky dostane takové neobyčejné cti...

SLEČNA

Přednost! To jsou nápady! Já tedy žasnu! Já, paní domu, tady poctím svou přítomností lidovou slavnost, a když si chci opravdu zatančit, tak chci tančit s někým, kdo umí vést, abych nebyla nikomu pro smích.

JEAN

Prosím, jak račte poroučēt. Jsem k službám.

SLEČNA

(měkce) Nesmíte to brát, jako že poroučím. Dnes jsme spolu na večírku, tak se budeme bavit a všechny stavovské ohledy odložíme! Tak, nabídněte mi hezky rámě. - Jen klid, Kristino. Já ti snoubence nevezmu.

(Jean nabídne Slečně rámě a odvádí ji. Pantomima: Hraje se tak, jako by herečka byla opravdu sama v místnosti; když je třeba, obrací se k obecenstvu zády, ne dívá se do hledíště, nepospíchá, nebojí se, že obecenstvo začne být netrpělivé. Kristina sama. Dovníř doléhá slabý zvuk houslí, které hrají k tanci.)

Kristina si zpívá potichu k hudbě. Sklízí ze stolu po Jeanovi, umyje talíř, utře a uklidí do skříně. Pak si svlékne zástěru, ze zásvuky vytáhne zrcátko a opře ho o džbán s šeříky na stole. Zapálí svíčku, zahřeje si nad plamenem vlásenku, a tou si pak onduluje nad čelem vlasy. Pak jde ke dveřím a poslouchá. Vráť se ke stolu. Najde Slečnin zapomenutý kapesníček, přivoní k němu, pak ho jakoby zamýšleně rozloží, natáhne, uhladí, zase na čtyřikrát složí atd.)

JEAN

(vejde sám) Nedá se nic dělat, ona je opravdu blázen. Takhle tancovat! A lidi se schovávají za dveřma a smějí se jí. Co tomu říkáš, Kristino?

KRISTINA

Ale to víš, má zrovna ty svoje dny, a to pak vždycky takhle vyvádí. Tak zatancuješ si teď se mnou?

JEAN

Doufám, že se nezlobíš, že jsem tě nechal stát...

KRISTINA

Ne! - Kvůli takové maličkosti, vždyť víš. Kromě toho taky znám svoje místo...

JEAN

(ji vezme kolem pasu) Jsi rozumná holka, Kristino, a určitě budeš dobrá manželka...

SLEČNA

(vejde: nepřijemné překvapení - nutí se do žertovného tónu) Vy jste mi pěkný kavalír, takhle opustit dámu a utéct.

JEAN

Naopak, slečno Julie, jak vidíte, spěchal jsem za tou, kterou jsem opustil!

SLEČNA

(obráť list) Víte, že jako tanečníkovi se vám nikdo nevyrovná! - Proč máte na sobě ve svátek vůbec livrej? Hned to svlíkněte!

JEAN

Tak to vás, slečno, budu muset požádat, abyste se na chvíličku vzdálila, protože čer-

ný kabát mám pověšený tady... (Ukáže a jde vpravo.)

SLEČNA

Snad se přede mnou nestydíte? Převléknout si kabát, prosím vás. Tak jděte k sobě do pokoje a pak se vraťte. Nebo zůstaňte tady a já se otočím zády.

JEAN

Tak tedy s vaším dovolením, vážená slečno. (Jde vpravo. Vidíme jednu paži, když si převléká kabát.)

SLEČNA

(Kristině) Poslyš, Kristino, Jean je tvůj snoubenec, že se chová tak důvěrně?

KRISTINA

Snoubenec? Třeba, proč ne. My tomu tak říkáme.

SLEČNA

Říkáte?

KRISTINA

No, vždyť vy jste, slečno, taky měla snoubence, a...

SLEČNA

Ale my jsme byli doopravdy zasnoubeni...

KRISTINA

A stejně z toho nic nebylo...

(Jean vejde v černém kabátu, na hlavě černou buřinku.)

SLEČNA

Très gentil, monsieur Jean! Très gentil!

JEAN

Vous voulez plaisanter, madame!

SLEČNA

Et vous voulez parler français! Kde jste se to naučil?

JEAN

Ve Švýcarsku, dělal jsem sklepníka, sommelier, v jednom z největších hotelů v Luzernu.

SLEČNA

Vypadáte jako dokonalý džentlmen v tom kabátku. Charmant! (Sedne si ke stolu.)

JEAN

Vy mi lichotíte.

SLEČNA

(dotčeně) Já vám? Lichotím?

JEAN

Můj přirozený takt mi zakazuje domnívat se, že někomu jako já skládáte opravdové poklony, a proto jsem si dovolil předpokládat, že poněkud přeháníte neboli, jak se říká, lichotíte.

SLEČNA

Kde jste se naučil takhle řečnit? Asi jste chodil moc do divadla, co?

JEAN

To také. To já vůbec hodně chodím, tak různě.

SLEČNA

Ale narodil jste se tady v kraji?

JEAN

Můj otec sloužil tady v sousedství, u jednoho advokáta. Vídám jsem vás, když jste byla ještě dítě, ale vy jste si mě, slečno, nikdy nevsímala.

SLEČNA

Ne, opravdu?

JEAN

Ano, zvlášť si pamatuju, jak jednou... ale o tom nemůžu mluvit.

SLEČNA

Ale ano! Povězte mi to. No? Pro jednou!

JEAN

Ne, teď to opravdu nejde. Snad někdy jindy.

SLEČNA

Žádné jindy třeba nebude. Co by se stalo teď?

JEAN

Nic by se nestalo - jen by to bylo nepříjemné. - Podívejte se na ni. (Ukáže na Kristinu, která zatím usnula na židli u plotny.)

SLEČNA

No, tohle bude tedy ohromná manželka. Nechrápe taky?

JEAN

To ne, ale mluví ze spaní.

SLEČNA

(cynicky) Jak to víte, že mluví ze spaní?

JEAN
(*drze*) Slyšel jsem ji.

(*Odmška - pozorují jeden druhého.*)

SLEČNA
Pročpak si nesednete?

JEAN
Ve vaší přítomnosti? To si nedovolím.

SLEČNA
A když vám to poručím?

JEAN
Tak poslechnu.

SLEČNA
Tak si sedněte! - Moment, počkejte! Můžete mi nejdřív dát něčeho napít?

JEAN
Nevím, co tady v lednici máme. Myslím, že tam bude jenom pivo.

SLEČNA
Jaképak jenom. Já mám tak prostě chuť, že mám radši pivo než víno.

JEAN
(*vyndá z lednice láhev piva a otevře ji; ve skříni najde skleničku a podšálek, servíruje*)
Račte!

SLEČNA
Děkuju. Nenapijete se taky?

JEAN
Já sice na pivo moc nejsem, ale když poručíte!

SLEČNA
Poručím? - Řekla bych, že jako správný kavalír umíte snad dělat společnost dámě.

JEAN
Velice případná poznámka. (*Otevře další láhev, vezme si sklenici.*)

SLEČNA
Teď mi připijete na zdraví!

(*Jean váhá.*)

Takový chlap, a ono se to snad stydí!

JEAN
(*poklekne, žertovně, parodicky - pozvedne sklenici*) Na zdraví mé vládkyně!

SLEČNA
Bravo! - A teď mi ještě políbíte stříviček, a bude to dokonalost sama.

(*Jean váhá, ale pak ji rázně popadne za nohu a zlehka ji políbí.*)

Výborně! Vy jste měl být herec.

JEAN
(*vstane*) A dost, slečno, tohle nejde. Ještě někdo přijde a uvidí nás.

SLEČNA
A co má být?

JEAN
Lidi budou mít řeči. Docela jednoduše. Slečno, kdybyste věděla, jak jim předtím venku pusu jely, tak....

SLEČNA
Co třeba říkali? Povězte mi to! - Sedněte si.

JEAN
(*si sedne*) Nechci se vás dotknout, slečno, ale používali takové výrazy, že vrhaly podezření na... no, vždyť vy si to umíte představit. Nejste nakonec malé dítě, a když někdo uvidí dámu, jak sama v noci pije s nějakým mužem - i když je to sluha - tak...

SLEČNA
Tak co? Ostatně nejsme sami. Je tady přece Kristina.

JEAN
Jenže ta spí.

SLEČNA
Tak já ji vzbudím. (*Vstane.*) Kristino! Spíš?

KRISTINA
(*ze spaní*) Gl - gl - gl...

SLEČNA
Kristino! - Ta má tedy spaní.

KRISTINA
(*ze spaní*) Holinky pana hraběte jsou vyleštěné - postavit na kafe - hned, hned, hned - ho ho páááá.

SLEČNA
(*jí zmáčkne nos*) Tak vzbudíš se!

JEAN

(přísně) Nerušit, když někdo spí!

SLEČNA

(ostře) Cože!

JEAN

Když někdo stojí celý den u plotny, tak má právo být v noci unavený. A spánek se má respektovat...

SLEČNA

(obráť) To je pěkná myšlenka a dělá vám čest - díky za ni. (Podá Jeanovi ruku.) Pojdte, půjdeme ven a natrháte mi šerík.

JEAN

S vámi?

SLEČNA

Se mnou.

JEAN

To nejde. Vyloučeno!

SLEČNA

Já opravdu nechápu, co vy si myslíte. Je možné, že si něco namlouváte?

JEAN

Já ne, lidi.

SLEČNA

A co? Snad ne, že jsem se zakoukala do sluhy?

JEAN

Já si nic nenamlouvám, nemám na to povahu, ale stává se to - a lidem není nic svaté.

SLEČNA

Já mám opravdu dojem, že vy jste aristokrat!

JEAN

Ano, to jsem.

SLEČNA

Pro mě je to sestup.

JEAN

Nesestupujte, slečno, dejte si poradit! Nikdo neuvěří, že sestupujete dobrovolně, lidi budou vždycky říkat, že jste padla.

SLEČNA

Já mám o lidech lepší mínění než vy. Pojdte, zkusíme to. - Pojdte! (Pohání ho očima.)

JEAN

Víte, že jste zvláštní!

SLEČNA

Možná! Ale vy taky! - Ono je ostatně všechno zvláštní. Život, lidi, všechno je to bahno, voda to nese, nese, až to nakonec klesne ke dnu, ke dnu. Mně se občas vrací takový sen - zrovna teď jsem si na něj vzpomněla. Vylezla jsem na sloup a teď nevím, jak dolů. Když se podívám dolů, mám závrať, ale dolů musím, a skočit se bojím. Nemám se čeho držet a toužím padat, ale nepadám, a přesto nebudu mít klid, dokud se nedostanu dolů, nebudu mít pokoj, dokud se nedostanu dolů, dolů na zem, a kdybych se dostala dolů na zem, chtěla bych dolů pod zem... Taky míváte takové pocity?

JEAN

Ne! Mně se obvykle zdá, že ležím v temném lese pod vysokým stromem. Chci nahoru, nahoru na vrchol, rozhlížet se po světlé krajině, kde svítí slunce, a vybrat tam nahore to ptačí hnízdo se zlatými vajíčky. Šplhám a šplhám, ale kmen je strašně silný a strašně hladký a k první větvi je tak strašně daleko. Ale vím, že sotva se dostanu k první větvi, vystoupám na vrchol jako po žebříku. Ještě jsem se tam nedostal, ale dostanu se tam, i kdyby to mělo být jen ve snu!

SLEČNA

Já si tady s vámi povídám o snech. Pojdte! Jenom ven, do parku!

(Slečna nabídne Jeanovi rámě, jdou.)

JEAN

Dnes v noci budeme spát na devíti svatojanských květech, a splní se nám všechny naše sny! Slečno!

(Oba se zastaví ve dveřích. Jean si drží ruku na oku.)

SLEČNA

Ukažte, vám spadlo něco do oka!

JEAN

Ále, to nic - jen smítko - to přejde.

SLEČNA

Zavadila jsem o vás rukávem - sedněte si, vyndám vám to. (Vezme ho za paži a posadí ho. Uchopí ho za hlavu a zakloní mu ji. Cípem kapesníčku se snaží smítko odstranit.) Sedte klidně - nehýbejte se! (Plácne ho přes ruku.) No tak, budete poslouchat? - Takový velký, silný chlap, a on se snad celý třese! (Sahá mu na biceps.) A to má takové svaly!

JEAN

(varovně) Slečno Julie!

(Kristina se probírá, rozespalá jde doprava spát.)

SLEČNA

Ano, monsieur Jean.

JEAN

Attention! Je ne suis qu'un homme!

SLEČNA

Sedte klidně, prosím vás! - Ták. A je to venku. Hezky políbit ruku a poděkovat!

JEAN

(vstane) Slečno Julie! Poslouchejte! - Kristina šla spát. - Prosím vás, poslouchejte mě!

SLEČNA

Nejdřív mi polibte ruku!

JEAN

Poslouchejte!

SLEČNA

Nejdřív mi polibte ruku!

JEAN

Dobře, ale můžete si za to sama!

SLEČNA

Za co?

JEAN

Za co? To jste v pětadvaceti ještě pořád dítě? Nevíte, že hrát si s ohněm je nebezpečné?

SLEČNA

Pro mě ne, já jsem pojištěná.

JEAN

(směle) Kdepak, nejste. A i kdybyste byla, jsou nablízku nebezpečné výbušniny.

SLEČNA

To máte být jako vy?

JEAN

Ano. Ne proto, že jsem to zrovna já, ale proto, že jsem mladý muž -

SLEČNA

A pohledný mladý muž - tedy jak vy jste domýšlivý! Úplný Don Juan. Nebo spíš Josef! No jistě, vy budete takový Josef.

JEAN

Myslíte?

SLEČNA

Obávám se.

(Jean směle k ní, chce ji vzít kolem pasu a políbit.)

(Dá mu facku.) Styďte se!

JEAN

To bylo žertem, nebo vážně?

SLEČNA

Vážně.

JEAN

Takže to i předtím bylo vážně! Vy si vůbec hrajete moc vážně, a to je nebezpečná věc. Já už mám hraní dost, takže mi jistě prominete, když se vrátím zase k práci. Pan hrábě musí mít holínky včas, a už je dávno půlnoc pryč.

SLEČNA

Položte ty holínky!

JEAN

Ne! Je to moje práce a já jsem povinen ji udělat, ale nikdy jsem se nezavázal, že si budu hrát s vámi, a to taky nikdy nebudu, protože mám svou hrdost.

SLEČNA

Vy jste pyšný!

JEAN

V některých věcech. V jiných ne.

SLEČNA

Miloval jste někdy někoho?

JEAN

My tohle slovo nepoužíváme, ale děvčat jsem měl hodně, a jednou jsem byl úplně nemocný, protože jsem nemohl mít tu, co jsem chtěl - víte, tak nemocný jako princové z *Tisíce a jedné noci*, co samou láskou nemohli jíst ani pít.

SLEČNA

Kdo to byl?

(Jean mlčí.)

Kdo to byl?

JEAN

To ze mě nedostanete.

SLEČNA

A když vás poprosím jako někdo, kdo je vám rovný, když poprosím - přítele! Kdo to byl?

JEAN

Byla jste to vy!

SLEČNA

(*se posadí.*) To je nádherné!

JEAN

No, když myslíte! Směšné to bylo! - Tak vidíte, to je ta historka, co jsem vám nechtěl povědět, ale teď vám to vyličím. Víte, jak vypadá svět tam odtud, zdola - ne, nevíte! Jako jestřábi a sokoli, těm člověk taky skoro nikdy nevidí na záda, protože krouží nahoře. Vyrůstal jsem v rodině deputátníka, bylo nás osm dětí a jedno prase, venku na tom kousičku šedivé země, ani jeden strom tam nerostl. Ale z okna jsem viděl zeď hraběčho parku a nad ní jabloně. To byla rajská zahrada a hlídala ji spousta zlých andělů s ohnivým mečem v ruce. Ale i tak jsem já i ostatní kluci taky našel cestu ke stromu života - teď mnou opovrhujete -

SLEČNA

Prosím vás. Jako by všichni kluci nechodili krást jablka.

JEAN

To říkáte teď, ale stejně mnou opovrhujete. Vzdor všemu! Jednou jsem se do té zahrady dostal s matkou, šla plít záhony s cibulí. Kousek od záhonů byl turecký pavilonek ve stínu jasmínů, celý zarostlý zimolezem. Nevěděl jsem, k čemu to je, ale v životě jsem do té chvíle neviděl tak krásnou stavbu. Lidé chodili dovnitř a zase vycházeli a jednoho dne zůstaly otevřené dveře. Vkradl jsem se tam a na stěnách jsem uviděl obrazy císařů a králů, na oknech byly rudé závěsy s třásněmi - už snad chápete, jak to myslím. Nikdy - (*ulomí květ šeríku a přidrží ho Slečně u nosu.*) - nikdy jsem nebyl na zámku, nikdy jsem neviděl nic jiného než kostel - ale tohle bylo ještě krásnější, a ať jsem se v myšlenkách zatoulal, kam chtěl, vždycky jsem se vracel - tam. A tak se ve mně postupně zvedala touha jednou všechnu tu rozkoš poznat - prostě jsem se tam vplížil, díval jsem se a obdivoval. Jenže v tom se někdo blíží! Pro panstvo existoval jen jeden východ, ale pro mě tam byl ještě jeden - neměl jsem na vybranou musel jsem tamtudy!

(*Slečna předtím vzala snítku šeríku do ruky, teď ji upustí na stůl.*)

A už jsem se hnal pryč, proletěl jsem malinami, přeskákal jsem jahodiště a vyběhl jsem na růžovou terasu. A tam jsem uviděl růžové šaty a bílé punčošky - byla jste to vy. Schoval jsem se pod hromadu plevele, rozumíte, pod ní, píchaly tam bodláky a byla tam cítit ztuchlá, vlhká země. A díval jsem se na vás, jak se procházíte mezi růžemi, a říkal jsem si: jestli je pravda, že i lupič může přijít do nebe, k andělům, tak to je potom zvláštní, že tady na zemi si dítě deputátníka nesmí v zámeckém parku hrát s hraběcí dceruškou!

SLEČNA

(*tklivě*) Myslíte, že takové věci jako vy si říkají všechny chudé děti?

JEAN

(*nejdřív váhavě, pak přesvědčivě*) Jestli si všechny chudé - ano - samozřejmě. Samozřejmě!

SLEČNA

To muselo být ale strašlivé neštěstí, být chudý!

JEAN

(*s hlubokou bolestí, velice vzrušeně*) Ách, slečno Julie! - Takový pes si může hovět v hraběččině lenošce, koně pohladí urozená dívčí ruka po nozdřích, ale takový slouha - (*Obrátí list.*) Jojo, semtam se třeba i najde někdo, kdo to v sobě má a někam to ve světě dotáhne, ale jak často! - No, a víte, co já jsem potom provedl? - Skočil jsem do mlýnské strouhy, tak, oblečený. Vytáhli mě a dostal jsem výprask. Ale v neděli! Táta a všichni doma odjeli k babičce, já jsem se vymluvil a zůstal jsem doma. Umyl jsem se mýdlem, hezky v teplé vodě, oblékl jsem se do svátečního a šel jsem do kostela, protože jsem věděl, že tam uvidím vás! Uviděl jsem vás, šel jsem domů a byl jsem rozhodnutý umřít - jenže jsem chtěl umřít krásně a příjemně, aby to nebolelo. Vzpomněl jsem si, že prý má být nebezpečné usnout pod bezinkou, a my jsme měli pořádný keř, zrovna rozkvetlý. Orval jsem ho celý, do posledního kvítku, a pak jsem si ustlal v truhle na oves. Všimla jste si někdy, jaký je oves hladký, heboukný do ruky, jako lidská pleť - takže jsem nad sebou zavřel víko a usnul jsem. Když mě vzbudili, bylo mi opravdu příšerně zle. Ale jak vidíte - neumřel jsem.

Co jsem vlastně chtěl - to ani nevím. Získat vás, na to jsem samozřejmě naději neměl - ale ukazovala jste mi, jak je beznadějně, že bych se snad někdy mohl dostat výš z toho prostředí, v jakém jsem se narodil.

SLEČNA

Víte, že umíte moc pěkně vyprávět? Vy máte nějaké školy?

JEAN

Skoro žádné, ale hodně jsem četl, romány, a chodil jsem do divadla. Kromě toho jsem slyšel mluvit lepší lidi, a z toho jsem se naučil nejvíc.

SLEČNA

Vy snad posloucháte, co my si mezi sebou říkáme?

JEAN

To víte, že poslouchám! Taky ledaco slyším, takhle když třeba sedím na kozlíku nebo

vesluju. Jednou jsem slyšel vás, slečno Julie, jak si s přítelkyní...

SLEČNA

No? - Tak copak jste slyšel?

JEAN

Kdepak - to vám ani nemůžu říct, ale jen jsem koukal, kam chodíte na všechny ty výrazy. Možná že nakonec mezi lidmi nebudou takové rozdíly, jak by si člověk myslel.

SLEČNA

Styďte se! My tedy rozhodně nežijeme jako vy, když jsme zasnoubení.

JEAN

(upřený pohled) Opravdu? - Víte, slečno, přede mnou ze sebe nemusíte dělat nevítko...

SLEČNA

Dala jsem svou lásku neřádovi!

JEAN

To říkáte vždycky - jenomže až potom.

SLEČNA

Vždycky?

JEAN

Myslím, že vždycky, protože jsem tenhle výraz slyšel už v několika případech.

SLEČNA

V jakých případech?

JEAN

V takových jako tenhle! Posledně to -

SLEČNA

(vstane) Dost! Už nechci nic slyšet!

JEAN

To ona taky nechtěla - není to zvláštní? No, takže já bych tedy s vaším dovolením šel asi spát.

SLEČNA

(měkce) Spát! O svatojanské noci!

JEAN

Ano. Tancovat s tou pakází venku, to mě opravdu nebaví.

SLEČNA

Vezměte klíč od loďky a vyvezte mě na jezero, chci vidět východ slunce.

JEAN

Je to rozumné?

SLEČNA

Jestli vy se nakonec nebojíte o svou pověst!

JEAN

Co je na tom divného? Nechci být nikomu pro smích a nechci, aby mě někde vyhodili, že nemám doporučení, až se budu chtít udělat pro sebe, a taky si myslím, že mám jisté povinnosti ke Kristině.

SLEČNA

Aha, tak teď zase kvůli Kristině -

JEAN

Ano, ale taky kvůli vám. - Poslechněte, co vám radím, a jděte si lehnout.

SLEČNA

Já že mám poslouchat vás?

JEAN

Aspoň jednou. Kvůli sobě! Prosím vás o to! Už je pozdě, je noc, spánek opjít a rozpačuje hlavu! Jděte si lehnout! Ostatně - jestli dobře slyším - tak mě sem jdou hledat. A jestli nás tu najdou spolu, jste ztracená!

(Sbor se blíží a zpívá.)

SBOR

Dvě paní chodí po lesíčku
Tralalalalala tralalalala
Jedna má vlhko ve střevíčku
Tralalalala.
O sto tolarů se hádají
Tralalalalala tralalalala
A ani jeden nemají
Tralalalala.
Věneček z kvítí ti dávám
Tralalalalala tralalalala
Na jinou ale už mávám
Tralalalala.

SLEČNA

Já mám lidi ráda a oni mají rádi mě. Jen ať jdou klidně dál, uvidíte!

JEAN

Kdepak, slečno Julie, vůbec vás nemají rádi. Krmit se od vás nechají, ale vždycky si odplívou. Věřte mi! Jen poslouvejte, poslechněte si, co zpívají! - Ne, neposlouvejte!

SLEČNA

(*poslouchá*) Co to zpívají?

JEAN

Taková posměšná písnička je to. O vás a o mně!

SLEČNA

To je ale hanebnost! Fuj! Něco tak zákeřného! -

JEAN

Chamrad' je vždycky zbabělá. V takovém boji se dá jen utéct! -

SLEČNA

Utéct? Ale kam? Ven se nedostaneme! A ke Kristině nemůžeme.

JEAN

To ne. Takže ke mně? V nouzi se smí všechno! A na mě se můžete spolehnout, protože ve mně máte opravdového a upřímného přítele, který si vás váží.

SLEČNA

Ale co když - co když vás tam budou hledat?

JEAN

Zavřu závoru, a když se tam začnou dobývat, budu střílet! - Pojd'te! (*Klekne před ní.*)
Pojd'te!

SLEČNA

(*s důrazem*) Slibujete mi -

JEAN

Přísahám!

(*Slečna rychle odejde doprava. Jean prudce za ní.*)

Balet. Venkované vejdou, slavnostně oblečení, kytky za kloboukem atp. V čele muzikant s houslemi. Na stůl přinesou větší soudek s pivem a menší s pálenkou, oba ozdobené zelení. Všichni si berou skleničky. Pijí. Pak do kola, všichni tančí a zpívají. Pak se zpěvem zase odcházejí.

Slečna vejde sama. Uvidí spoušť v kuchyni a spráskne ruce. Pak si vyndá pudřenku a pudruje se.)

JEAN

(*vejde, vzrušeně*) Tak to vidíte! A slyšela jste! Myslíte si, že je možné tady zůstat?

SLEČNA

Ne! To si nemyslím. Ale co budeme dělat?

JEAN

Utečeme, odjedeme, někam daleko!

SLEČNA

Odjedeme? Dobře, ale kam?

JEAN

Do Švýcarska, k italským jezerům - tam jste nikdy nebyla?

SLEČNA

Ne. Je tam hezky?

JEAN

A jak! Věčné léto, pomeranče, vavříny, nádhera!

SLEČNA

Ale co tam budeme dělat?

JEAN

Já si tam zařídím hotel. Prvotřídní zboží, prvotřídní zákazníci.

SLEČNA

Hotel?

JEAN

No, to je život, to byste koukala! V jednom kuse nové tváře, nové jazyky, ani minutku nemáte na nějaké rozumování nebo nervy, nemusíte si lámat hlavu, co byste tak mohla dělat, protože práce se nabízí sama, ve dne v noci zvoní zvonek, vlaky jezdí, hosti se hrnou, přijíždějí a odjíždějí a zlato se po pultu jen kutálí. To je život!

SLEČNA

Ano, to by se to žilo! A co já?

JEAN

Vládkyně domu, ozdoba firmy! S vaší krásou a vašimi způsoby - cha - úspěch prostě zaručen, na sto procent! Jedinečný! Jako královna sedíte v kanceláři, stačí cinknout elektrickým zvonkem a personál jen lítá; hosti defilují před vaším trůnem a stydlivě vám kladou poplatky na stůl - to byste nevěřila, jak se lidi třesou, když vezmou do ruky účet - já každému účet pěkně osolím a vy ho pak osladíte tím nejkrásnějším úsměvem - jo! Pojd'te, vyrazíme, (*vytáhne z kapsy jízdní řád*) a hned! Příštím vlakem! V osmnáct třicet jsme v Malmö, ráno v osm čtyřicet v Hamburku. Frankfurt - Basilej další den a do Coma Gotthardským tunelem - to máme - ano, za tři dny. Za tři dny!

SLEČNA

To je všechno moc hezké. Ale, Jean - musíš mi dát odvalu - ! Řekni, že mě miluješ! Pojd' ke mně a obejmi mě!

JEAN

(*váhavě*) Já bych rád - ale bojím se. Tady v domě už ne! Miluju vás - o tom není pochyb - jak byste o tom mohla pochybovat?

SLEČNA

(*plaše, opravdu žensky*) Vás! - Tykej mi! Mezi námi už nejsou žádné přehrady. - Tykej mi!

JEAN

(*ztrápeně*) To nemůžu! - Dokud jsme v tomhle domě, přehrady mezi námi ještě pořád jsou - je tady minulost, je tady pan hrabě - v životě jsem nepoznal nikoho, před kým bych měl takový respekt jako před ním - stačí, abych uviděl někde na židli jeho rukavice, a jsem takhle maličký - stačí, abych uslyšel zvonek shora, a vyplaším se jako lekavý kůň - a když vidím ty holinky, jak si tu stojí, tak panovačně a sebejistě, už mi to cuká v zádech! (*Kopne do nich.*) Pověry, předsudky, od dětství nám to vtloukali do hlavy - ale zapomene se to jako nic. Jen se dostat někam, kde mají republiku, a hned se budou klanět před livřejí mého portýra - protože klanět se je nutné, abyste věděla. Jenže pro mě to neplatí. Já jsem se nenarodil proto, abych se klaněl, já totiž v sobě mám jiný materiál, já mám charakter, jen co chytím tu první větev, pak uvidíte, jak budu šplhat vzhůru! Dneska jsem možná sluha, ale za rok budu hoteliér, za deset let rentiér a pak odjedu do Rumunska a tam se dám vyznamenat, a možná - všimněte si, že říkám možná - ještě skončím jako hrabě.

SLEČNA

No no, jen pomalu!

JEAN

Prosím vás, v Rumunsku si člověk může hraběcí titul koupit, takže z vás nakonec stejně bude hraběnka. Moje hraběnka!

SLEČNA

Co je mi po tom, takovéhle věci já teď hážu za hlavu! - Řekni, že mě miluješ, jinak - právě, co jsem já jinak?

JEAN

Řeknu to, budu to říkat tisíckrát - později - jen tady ne! A teď především žádné city, jinak bude všechno ztraceno. Musíme na to jít hezky chladnokrevně! Jako rozumní lidé. (*Vezme doutník, odstříhne špičku, zapálí.*) Tadyhle si pěkně sedněte, já si sednu tady a pohovoříme si, jako by se vůbec nic nestalo!

SLEČNA

(*zoufale*) Ale proboha živého! To nemáte vůbec žádné city!

JEAN

Já! Neexistuje citovější člověk než já! Jenže se umím krotit!

SLEČNA

Jak je to dlouho, co jste mi líbal stříviček - a teď!

JEAN

(*tvrdě*) To bylo předtím. Teď máme jiné problémy.

SLEČNA

Nemluvte se mnou takhle tvrdě!

JEAN

Ale kdepak, jen rozumně. Jedna hloupost už se stala, tak nedělejte další! Pan hrabě tu může být každou chvíli, a do té doby se náš osud musí rozhodnout. Co říkáte mým plánům do budoucnosti? Schvalujete je?

SLEČNA

Připadají mi celkem přijatelné, ale je tu jedna otázka: na takový velký podnik je potřeba velký kapitál. Máte ho?

JEAN

(*přežvykuje doutník*) Já! Pochopitelně! Mám své odborné znalosti, své jedinečné zkušenosti a jazykové znalosti! Takový kapitál podle mě něco váží.

SLEČNA

Jenže si za něj nekoupíte ani lístek na vlak.

JEAN

To je ovšem pravda, proto taky hledám nějakého tichého společníka, který by patřičné prostředky poskytl.

SLEČNA

Kde ho takhle nahonem seženete?

JEAN

Toho seženete vy, když do toho chcete jít se mnou!

SLEČNA

To nemůžu, a sama žádné peníze nemám.

(*Odmška.*)

JEAN

V tom případě celá věc padá -

SLEČNA

Ale -

JEAN

Všechno zůstane při starém!

SLEČNA

To si myslíte, že zůstanu pod touhle střechou jako vaše děvka? Myslíte si, že na sebe

nechám ukazovat prstem? Jak si představujete, že se mám po tomhle sama sobě podívat do tváře? Tak to tedy ne! Odvedte mě odtud, z toho ponižení a zneuctění! - Co jsem to jen udělala, ach bože, bože můj. *(Pláče.)*

JEAN

To se podívejme, tak tuhle písničku teď budeme poslouchat! - Co jste to jen udělala? Totéž, co spousta jiných před vámi!

SLEČNA

(křičí v křečovitém záchvatu) A teď mnou opovrhujete! - Já padám, padám!

JEAN

Padněte ke mně a já vás zvednu!

SLEČNA

Jaká strašlivá moc mě to k vám přitáhla? To, co přitahuje slabého k silnému? Padajícího k stoupajícímu? Nebo snad láska? Tohle, a láska? Víte vy vůbec, co je to láska?

JEAN

Já? To bych prosil, myslíte, že jsem ještě žádnou neměl?

SLEČNA

Jak vůbec můžete takhle mluvit a takhle uvažovat!

JEAN

Takhle jsem se to naučil a takový jsem! Jen žádný strach a nehrajte si na fajnovku, teď jsme na tom totiž oba stejně. - Ták, děvenko moje, a teď si spolu dáme něco extra! *(Otevře zásuvku a sáhne pro láhev s vínem. Nalije do dvou použitých sklenic.)*

SLEČNA

Kde jste vzal to víno?

JEAN

Ve sklepě!

SLEČNA

Tatínkovo burgundské!

JEAN

To se snad pro zetě nehodí?

SLEČNA

A já piju pivo! Já!

JEAN

Je holt vidět, že máte horší vkus než já.

SLEČNA

Zloději!

JEAN

Chcete to na mě píchnout?

SLEČNA

Ách! Být spoluviník domácího zloděje! To jsem byla opilá, nebo jsem se v tuhle noc potácěla ve snách! Svatojanská noc! Slavnost nevinných radovánek...

JEAN

Nevinných, che!

SLEČNA

(přechází sem tam) Je na světě v tuhle chvíli někdo tak nešťastný jako já!

JEAN

Ale pročpak? Prosim vás, takováhle kořist! A nezapomeňte na Kristinu. Myslíte si, že ta snad nemá city?

SLEČNA

Před chvílí jsem si ještě myslela, že má, ale teď už si to nemyslím. Kdepak, slouha je slouha...

JEAN

A kurva je kurva!

SLEČNA

(klekne, sepjaté ruce) Bože na nebesích, skoncuji s tím mým bídným životem! Pomoz mi z té žumpy, do které klesám! Zachraň mě! Zachraň mě!

JEAN

Nemůžu popřít, že je mi vás líto. Když jsem težel v tom záhonu cibule a viděl vás v růžové zahradě, tak - teď to řeknu - tak jsem myslel na stejně sprostárný jako všichni kluci.

SLEČNA

A to jste pro mě chtěl umřít!

JEAN

V truhle na oves? To byly jen kecy.

SLEČNA

Takže lež!

JEAN

(začíná být ospalý) Skoro. Našel jsem to v jednom časopise, psali tam o nějakém komíníkovi, jak si lehl do bedny na dříví a vystlal ji šeríkem, protože ho nějaká žalovala o alimenty -

SLEČNA

Aha, tak takový vy jste...

JEAN

Co jsem si měl vymýšlet, ženské se přece vždycky chytají sladkýma řečma.

SLEČNA

Neřáde!

JEAN

Ále, hovno!

SLEČNA

A teď jste se podíval jestřábovi na záda -

JEAN

Na záda tak úplně ne -

SLEČNA

A já jsem měla být ta první větev -

JEAN

Jenže větev byla prohnílá -

SLEČNA

Já jsem měla být štít hotelu -

JEAN

A já ten hotel -

SLEČNA

Sedět za pultem, lákat vám hosty, falšovat vám účty -

JEAN

To bych obstaral sám -

SLEČNA

Že může vůbec lidská duše být tak strašně špinavá!

JEAN

Tak ji umejte!

SLEČNA

Lokají, slouho, koukej vstát, když se mnou mluvíš!

JEAN

Lokajova děvko, slouhova běhno, drž hubu a vypadni odtud! Ty mi budeš předhazovat, že jsem sprostý? Tak sprostě jako ty dneska večer se nikdy žádná z děvčat mně rovných nechovala. Myslíš si snad, že se sluší takhle nadbíhat chlapům? Viděla jsi

snad někdy holku z mých vrstev, aby se takhle nabízela? Něco takového jsem já viděl jenom u zvířat a u pouličních holek!

SLEČNA

(zdrčená) Správně, jen mě bij, šlapej po mně, nic lepšího si nezasloužím! Jsem neřád - ale pomoz mi! Pomoz mi tady z toho, jestli je to vůbec možné.

JEAN

(mírněji) Bylo pro mě velkou ctí, že jsem vás svedl, a nehodlám se zesměšňovat tím, že bych se snad svého podílu na tom zříkal; ale myslíte, že by se člověk v mém postavení vůbec odvážil pozvednout k vám oči, kdybyste ho k tomu sama přímo nevyzývala? Sám jsem ještě pořád překvapený -

SLEČNA

A pyšný -

JEAN

Proč ne! I když musím přiznat, že to vítězství bylo poněkud příliš snadné, než aby mě nějak nadmíru opojilo.

SLEČNA

Jen mě bij ještě víc.

JEAN

Ne! Promiňte mi naopak, co jsem řekl. Bezbranného nebiju, a tím míň ženskou. Nemůžu popřít, že mě na jedné straně těší, když jsem zjistil, že nás to tam dole oslňovalo jenom koččiči zlato, když jsem viděl, že jestřáb je šedivý i na zádech, že ty jemné tváře jsou napudrované a že za pěstěnými nehty může být špína, že kapesníček je ušmudlaný, i když je navoněný; ale na druhé straně mě trápí, když vidím, že to, oč jsem usiloval, nebylo něco vyššího, solidnějšího; trápí mě, že jste klesla tak hluboko, že vás i vaše kuchařka o tolik převyšuje; trápí mě to, jako když vidím, jak děšť rve podzimní květy a mění je v bahno.

SLEČNA

Vy mluvíte, jako byste už stál nade mnou!

JEAN

Taky že stojím: já bych vás totiž mohl proměnit v hraběnku, ale vy ze mě hraběte nikdy udělat nemůžete.

SLEČNA

Ale já jsem z hraběcího rodu, a to vy nikdy nebudete!

JEAN

To je pravda, jenže já bych mohl hrabata zplodit - kdyby -

SLEČNA

Ale vy jste zloděj - to já nejsem.

JEAN

Zloděj není to nejhorší. Je i horší kvalifikace. Ostatně když někde sloužím, považuju se v jistém smyslu za člena rodiny, za dítě, a to se přece nepokládá za krádež, když si dítě z keřů osypaných rybízem urhne nějakou tu bobulku. (*Probouzí se v něm znovu vůšeň.*) Slečno Julie, vy jste nádherná žena, až příliš dobrá pro takového jako já. Podlehla jste náhlému opojení, teď chcete ten poklesek skrýt, a tak si namlouváte, že mě milujete. Jenže vy mě nemilujete, i když vás možná svádí můj zevnějšek - a v tom případě není vaše láska o nic lepší než ta moje. Ale mně rozhodně nestačí být pro vás jenom nějaké zvíře, a lásku ve vás já nikdy vzbudit nemůžu.

SLEČNA

Jak to můžete tak jistě vědět?

JEAN

Řeknete asi, že se to může stát. Že bych vás mohl milovat, to jistě, nepochybně: jste krásná, jste jemná, (*jde k ní a vezme ji za ruku*) vzdělaná, milá, tedy když chcete, a když v muži zažehnete plamen, tak nikdy nevyhasne. (*Vezme ji kolem pasu.*) Jste jako svařené víno, ostře kořeněné, a jediný váš polibek - (*Pokusí se ji odvést ven, ale ona se mu pomalu vyvlékne.*)

SLEČNA

Nechte mě! - Takhle si mě nezískáte!

JEAN

Tak jak tedy? - Takhle ne! Něhou ne, sladkými slovy ne? Myšlenkami na budoucnost, záchranou z ponížení taky ne? Tak jak tedy?

SLEČNA

Jak? Jak? Já nevím - vůbec nijak! - Hnusíte se mi, jako se mi hnusí krysy, ale nemůžu od vás utéct.

JEAN

Tak utečte se mnou!

SLEČNA

(*se napřímí*) Utéct? Ano, utečeme! - Ale když já jsem tak unavená. Nalijte mi víno.

(*Jean nalije.*)

(*Podívá se na hodinky.*) Ale nejdřív si musíme promluvit, ještě máme chvíli čas. (*Vypije skleničku a podá ji Jeanovi, aby jí nalil znovu.*)

JEAN

Nepřehánějte to s tím vínem, opijete se.

SLEČNA

A co má být?

JEAN

Co má být? Opjjet se je ordinární! - Tak co jste mi to chtěla říct?

SLEČNA

Utečeme! Ale nejdřív si musíme promluvit, tedy já budu mluvit, protože zatím jste mluvil jenom vy. Vylíčil jste mi svůj život, teď vám vylíčím zase já svůj, abychom se dokonale poznali, než se spolu vydáme na společnou pouť.

JEAN

Moment! Promiňte, ale rozmyslete si to, abyste pak nelitovala, že jste prozradila tajnosti svého života.

SLEČNA

Nejste snad můj přítel?

JEAN

To jsem, občas. Ale nesmíte na mě spoléhat.

SLEČNA

To vy jen tak říkáte - moje tajnosti ostatně zná kdekdo. Víte, moje matka nebyla šlechtického původu, pocházela z docela prosté rodiny. Byla vychovaná v duchu dobových hesel o rovnosti, svobodě ženy a podobně, znáte to, a měla výrazný odpor k manželství. A tak, když jí otec požádal o ruku, řekla, že si ho nikdy nevezme, ale že by mohl být jejím milencem. On na to namítl, že když miluje nějakou ženu, tak nechce, aby si jí lidé vážili míň než jeho. Ona mu vysvětlila, že je jí jedno, jestli si jí svět váží, on jí vášnivě miloval, a tak na tohle řešení přistoupil. Jenže tím se z něho stal vyvrhel, nikdo se s ním nechtěl stýkat, byl odkázán na domácí život, a ten ho neuspokojoval. Já jsem přišla na svět jako nechtěné dítě - matka mě nechtěla, jak jsem se později dověděla. Tak se rozhodla vychovávat mě jako dítě přírody, a navíc jsem se měla naučit všechno, co se učí kluci, prostě jsem měla být důkaz toho, že ženy jsou zrovna tak dobré jako muži. Musela jsem se oblékat jako kluk, učila jsem se opatrovat koně, ale do maštalí jsem nesměla, musela jsem hřebelcovat, postroj navlíkat, učit se hospodařit a chodit na lov, dokonce i zabíjet - bylo to odpor- né! A ve dvoře dělali chlapi ženské práce a ženské zase mužské práce - hospodářství na to málem zašlo a v celém kraji jsme byli lidem pro smích. Nakonec se otec z toho začarování nějak probral, prostě se vzbouřil a všechno se změnilo podle jeho přání. Od té doby měli rodiče tichou domácnost. Matka onemocněla, nevím ani pořádně, co jí bylo, ale často mívala křeče, schovávala se na půdě a na zahradě a někdy bývala pryč i celou noc. A pak došlo k tomu velkému požáru, o tom už jste jistě slyšel. Dům, chlévy a konírny, všechno shořelo. Okolnosti byly velice zvláštní, požár zřejmě někdo založil, protože propukl den po splatnosti pojistky. Otec odeslal peníze včas, ale protože ten poslíček, co je měl odevzdat, byl lajdák, došly pozdě. (*Nalije si a pije.*)

JEAN

Nepijte už!

SLEČNA

Ale co! - Takže jsme byli na mizině a museli jsme spát ve vozech. Otec nevěděl, kde vzít peníze, aby mohl dům zase postavit, staré přátele byl nucen zanedbávat, takže na něho zapomněli. A najednou mu matka poradí, že by si mohl půjčit od jednoho přítele z dětství, měl tady blízko cihelnu. Otec si tedy vypůjčí, jenže na něm nikdo nechce úroky - a to mu bylo divné. No a tak dvůr zase postavili! - (Znovu se napije.) A víte, kdo ten požár založil?

JEAN

Vaše paní matka!

SLEČNA

A víte, kdo byl ten továrník s tou cihelnou?

JEAN

Milenc vaší matky?

SLEČNA

A víte, čí byly ty peníze?

JEAN

Počkejte - ne, to nevím.

SLEČNA

Mé matky.

JEAN

Takže pana hraběte, když neměli manželskou smlouvu?

SLEČNA

Jistě, manželskou smlouvu neměli! - Matka měla nějaké peníze a nechtěla, aby je dostal do správy otec, tak si je uložila - u toho přítele.

JEAN

A ten je lohnul!

SLEČNA

Přesně tak! Nechal si je! - A teď se to otec všechno dozví - soudit se nemůže, vyplatit milence své ženy nemůže, dokázat, že jsou to peníze jeho ženy nemůže! - Tenkrát se chtěl zastřelit, dokonce se povídalo, že se o to pokusil a že se mu to nepovedlo! Prostě se vzchopil a matka si to potom všechno pěkně odsákala. To jsem si užila pět let, to mi tedy věřte. Tatička jsem milovala, ale nadřžovala jsem matce, protože jsem nevěděla, jak to všechno bylo. Od ní jsem se naučila nenávidět muže - protože ona mužské nenáviděla, to už taky víte - a přísahala jsem jí, že ze mě nikdy nebude mužova otrokyně.

JEAN

A pak jste se zasnoubila s přednostou okresního bernáku.

SLEČNA

Právě proto, aby byl můj otrok!

JEAN

A to se mu nechtělo?

SLEČNA

Ale chtělo, jenže mně se nechtělo. Omrzel mě.

JEAN

Viděl jsem to - u maštalí?

SLEČNA

Co jste viděl?

JEAN

To, co jsem viděl - jak zrušil zasnoubení.

SLEČNA

To není pravda! Já jsem ho zrušila! On říká, že to udělal! Neřád jeden!

JEAN

Jakýpak neřád! Vy nenávidíte mužské, slečno?

SLEČNA

Ano! - Většinou. Ale občas - když na mě přijde slabost - ách, fuj!

JEAN

I mě nenávidíte?

SLEČNA

Příšerně! Nejradši bych vás dala utratit jako zvíře...

JEAN

„Viník bude odsouzen ke dvěma letům nucených prací a zvíře bude utraceno!“ Tak jste to myslela?

SLEČNA

Přesně tak!

JEAN

Jenže není žalobce - a není zvíře. Takže co si počneme?

SLEČNA

Odjedeme!

JEAN

Utrápit se navzájem k smrti?

SLEČNA

Ne! Uživat si, dva dny, týden, jak dlouho to půjde si uživat, a pak - umřít -

JEAN

Umřít? To je ale blbost! To už je lepší pořídít si hotel.

SLEČNA

(ho neslyší) - u Comského jezera, tam svítí vždycky slunce, o Vánocích se tam zelená vavříin a planou pomeranče -

JEAN

Comské jezero je díra, v jednom kuse tam leje a pomeranče jsem tam viděl jen u zelenáře. Ale kvete tam cestovní ruch, protože je tam spousta vil, které se pronajímají zamilovaným párečkům, a to je náramně výnosný kšeft - víte proč? - Protože ty vily pronajímají na půl roku - a páreček je za tři neděle pryč.

SLEČNA

(naivně) Proč za tři neděle?

JEAN

Protože se pohádají, pochopitelně - ale nájemné se platí předem, a celé! A barák se pronajme znovu. A takhle to jede pořád. Protože lásky je vždycky dost - i když dlouho nevydrží.

SLEČNA

Vy se mnou nechcete umřít?

JEAN

Já vůbec nechci umřít! Jednak se mi život celkem dost líbí, a jednak považuju sebevraždu za zločin proti prozřetelnosti, která nám dala život.

SLEČNA

Vy že byste věřil v Boha, v y ?

JEAN

Samozřejmě! Vždyť taky každou druhou neděli chodím do kostela. - Upřímně řečeno tohle už mě trochu unavuje. Takže dost, já jdu spát.

SLEČNA

A ták, a to si myslíte, že si něco takového dám líbit? Víte, co dluží muž ženě, kterou zneuctil?

(Jean vytáhne peněženku a hodí na stůl stříbrnou minci.)

(Dělá, jako by urážku přehlédla.) Víte, co předepisuje zákon...

JEAN

Bohužel žádný zákon nepředepisuje trest pro ženu, která svede muže!

SLEČNA

Vidíte nějakou jinou možnost než odjet, dát se oddat a pak se rozvést?

JEAN

A když takovou mesalianci odmítnu?

SLEČNA

Mesalianci...

JEAN

Ano, z mé strany! Rozumíte: já mám vznešenější předky než vy, protože já nemám v rodině žhářky!

SLEČNA

Jste si tím tak jistý?

JEAN

Vy si nemůžete být jistá opakem, protože my nemáme rodokmeny - jen na policii. Zato váš rodokmen jsem si přečetl v šlechtickém almanachu. Víte, kdo byl váš praotec? Mlynář, a za válek s Dánskem se s jeho ženou jednou vyspal král. Takové předky já nemám! Já totiž vůbec nemám předky, ale můžu se sám stát předkem!

SLEČNA

To mám za to, že jsem si vylila srdce někomu, kdo toho nebyl hoden, že jsem dala na pospas čest své rodiny...

JEAN

Čest! - Hanbu! Vidíte, já jsem vám to říkal. Pít se nemá, protože se pak povídá. A povídat už se vůbec nemá!

SLEČNA

Ach, jak já toho lituju! Jak já toho jen lituju! - Kdybyste mě aspoň miloval!

JEAN

Naposledy - jak to myslíte? Mám ronit slzy, mám skákat přes bič, mám vás líbat, mám vás vylákat na tři neděle ke Comskému jezeru a pak... co mám dělat, co ode mě chcete? Začíná to být poněkud trapné. Takhle to holt dopadne, když člověk strká nos do ženských záležitostí. Slečno Julie! Vidím, že jste nešťastná, vím, že trpíte, ale nerozumím vám. My takhle nevyvádíme, mezi námi není nenávisť! Milovat, to je pro nás hra, když máme čas od práce. Ale nemáme na to čas celý den a celou noc jako vy! Podle mě jste nemocná, a vaše matka byla naprosto nepřičetná. Máme ostatně celé vesnice poblázněné svatouškovstvím, hrozně to teď rádí, a tohle je taky něco takového.

SLEČNA

Musíte na mě být hodný, vždyť už teď mluvíte úplně jako člověk.

JEAN

Tak buďte ale taky vy člověk! Nejdřív na mě naplívete a pak mi nedovolíte, abych se otřel - o vás!

SLEČNA

Pomozte mi, pomozte mi. Řekněte mi jen, co mám dělat! Kam mám jít?

JEAN

Kristepane, to bych to musel sám vědět!

SLEČNA

Zbláznila jsem se, zešílela jsem, ale copak se nedá najít nějaké východisko!

JEAN

Zůstat tady a být klidná. Nikdo nic neví.

SLEČNA

Vyloučeno! Lidi to vědí a Kristina to ví.

JEAN

Nevědí nic a nikdy by je nic takového nenapadlo!

SLEČNA

(váhavě) Ale - může se to stát zas!

JEAN

To je pravda.

SLEČNA

A následky?

JEAN

(zdešeně) Následky! - Kam jsem dal hlavu, že jsem na to nemyslel? - Tak to je tedy jediná možnost - pryč! Okamžitě! - Já s váma nepojedu, protože by to bylo všechno ztracené, musíte jet sama - to je jedno kam!

SLEČNA

Sama? Kam? - To nemůžu!

JEAN

Musíte! A ještě než se vrátí pan hrabě! Víme oba, jak to dopadne, když tady zůstanete! Když člověk pochybí jednou, bude v tom pokračovat, když už k tomu neštěstí došlo - bude čím dál opováhlivější - až se to nakonec provalí! Takže se sbalte, a pryč odtud! Potom panu hraběti napíšete a ke všemu se přiznáte, jen ne, že jsem to byl já. To v životě neuhádne. Podle mě ani nemá zájem se to dozvědět.

SLEČNA

Pojedu, když pojedete se mnou!

JEAN

Zešílela jste, ženská? Slečna Julie uteče se svým sluhou! Pozitíř toho budou plné noviny a pan hrabě to nepřezíje!

SLEČNA

Nemůžu odjet! Nemůžu tu zůstat! Pomozte mi! Já jsem tak unavená, tak přišerně unavená! Poručte mi! Uvedte mě do pohybu, protože já už nedokážu ani myslet, ani jednat!

JEAN

Vidíte, jaká jste bačkora! Co vy se máte co nafukovat a nosit nos vysoko, jako byste byli páni tvorstva! Tak dobře, já vám tedy poručím! Jděte nahoru a oblečte se; vemte si peníze na cestu a pak přijďte dolů!

SLEČNA

(šeptem) Pojďte se mnou!

JEAN

K vám do pokoje? - Už zase blázníte! *(Na chvíli zaváhá.)* Ne! Jděte! Okamžitě! *(Vezme ji za ruku a vede ji ven.)*

SLEČNA

(na odchodu) Mluvte se mnou trochu vlídně, Jeane!

JEAN

Když někomu poručíte, zní to vždycky nevlídně, jen to hezky poznejte na vlastní kůži! *(Zůstane sám, ulehčeně si vydechne; sedne si ke stolu, vytáhne notýsek a pero; chvílemi počítá nahlas; němohra.)*

(Přijde Kristina ve svátečním do kostela; v ruce má náprsenku a bílou vázanku.)

KRISTINA

Kristepane, tady to ale vypadá! Co jste to tu vyváděli?

JEAN

Ále, slečna sem přitáhla lidi! To jsi spala tak tvrdě, že jsi nic neslyšela?

KRISTINA

Já jsem spala jako dudek!

JEAN

A už jsi oblečená do kostela?

KRISTINA

To víš, že jo. Vždyť jsi mi slíbil, že se mnou dneska půjdeš ke zpovědi.

JEAN

No jo, vidíš, máš pravdu. - Už i parádu mi neseš. Tak pojď. *(Sedne si.)*

(Kristina mu navléká náprsenku a váže bílou vázanku. Odmlka.)

JEAN

(ospale) Co je dneska za evangelium?

KRISTINA

Así o stěť Jana Křtitele, co jiného.

JEAN

Jo tohle, no to zas bude nekonečné. - Au, uškrtíš mě! Ááá, já bych spal, jak já bych spal!

KRISTINA

Co jsi vůbec dělal celou noc, vždyť jsi úplně zelený.

JEAN

Povídá jsem si tady se slečnou Julíí.

KRISTINA

Ta taky neví, co se sluší, tahle ženská.

(Odmka.)

JEAN

Poslyš, Kristino!

KRISTINA

Hmmm?

JEAN

Stejně je to zvláštní, když se to tak veme! - Ona!

KRISTINA

Co je najednou tak zvláštní?

JEAN

Všecko.

(Odmka.)

KRISTINA

(se podívá na nedopité skleničky na stole) Vy jste spolu dokonce i pili?

JEAN

Ano!

KRISTINA

Fuj! - Podívej se mi do očí!

JEAN

Ano!

KRISTINA

Je to možné? Je to možné?

JEAN

(se chvílku rozmýšlí) Ano! Je!

KRISTINA

Brr! To bych si bývala nikdy nepomyslela. Ale fuj! Fuj!

JEAN

Snad na ni nežárlíš?

KRISTINA

Ne, na tu ne! Kdyby to byla Klára nebo Sofi, tak bych ti oči vyškřábala! - No, tak už to holt je, proč, to nevím. - Ne, to je ale hnus!

JEAN

Takže se na ni zlobíš?

KRISTINA

Na ni ne, zato na tebe! To byla hanebnost, odporná hanebnost! Chudák holka! - Víš, co ti povím - já v tomhle domě nezůstanu. Když člověk nemůže mít úctu k panstvu.

JEAN

A proč by k němu měl mít úctu?

KRISTINA

No, to mi vysvětlí, když jsi takový chytrák! Přece nebudeš sloužit u lidí, co se chovají nepřístojně, ne? Člověk jako by tím sám sebe zneuctíval, aspoň já to tak cítím.

JEAN

To je možné, ale zase se můžem utěšovat tím, že nejsou o nic lepší než my!

KRISTINA

Ba ne, to bych neřekla, protože když nejsou oni lepší, tak nemá smysl snažit se, aby z tebe byl lepší člověk. - A co pan hrabě! Co ten už si zažil trápení! Ježíši Kriste! Ne, já v tomhle domě nezůstanu! - A ještě s takovým jako ty! Kdyby to byl aspoň přednosta berňáku... kdyby to byl nějaký lepší chlap...

JEAN

Cože?

KRISTINA

Ale no jo! Ty taky nejsi k zahození, jenže pán a kmán, to je holt jednou rozdíl. - Ne, tak tohleto s naší slečnou teda nikdy nezapomenu! - Slečna, taková pyšná, na mužské vždycky tak nabroušená, koho by napadlo, že půjde a ještě ke všemu s někým takovým! Ona, a to chtěla zastřelit fenku, že se spustila s mopslíkem! - Ano, přesně tak to říkám! - Ale já tady nebudu, čtyřadvacátého října je výpovědní termín, tak se seberu a jdu!

JEAN

A pak?

KRISTINA

No, když už na to přišla řeč, tak by bylo pomalu načase, aby ses taky po něčem poohlídnul, když se budeme brát.

JEAN

Prosím tě, po čem bych se poohlížel! Takové místo, jako mám tady, neseženu, když se ožením.

KRISTINA

To je jasné, že ne. Ale domovníka někde dělat můžeš, nebo třeba vrátného v nějakém úřadě. Stát sice moc neplatí, ale máš to jednou jisté, a žena a děti dostanou penzi...

JEAN

(se ošklibne) To je všechno moc hezké, jenže mně zrovna neseď, abych hned začal myslet na to, jak umřu pro ženu a pro děti. Musím se přiznat, že jsem opravdu měl poněkud vyšší cíle.

KRISTINA

Jo, ty tvoje cíle! - Jenže máš taky nějaké povinnosti. Na ty koukej myslet!

JEAN

Nerozčiluj mě těma řečma o povinnostech, já moc dobře vím, co mám dělat! *(Uslyší něco zvenku.)* Ještě budeme mít dost času tohle všechno probrat - teď se jdi připravit, ať můžeme jít do kostela!

KRISTINA

Kdo to tam nahoře chodí?

JEAN

Jak to mám vědět, asi Klára.

KRISTINA

Jen jestli už se nevrátil pan hrabě a my jsme ho neslyšeli!

JEAN

(vyděšeně) Pan hrabě? Prosím tě, to je vyloučené, to už by býval jistě zazvonil.

KRISTINA

(jde) No jo. Panebože, to jsou věci. To jsem v životě neviděla!

(Zatím vyšlo slunce a svítí na koruny stromů v parku; světlo se pomalu posouvá, až začne šikmo svítit okny.)

Jean jde ke dveřím a dá znamení. Slečna vejde, oblečená na cestu. Nese malou ptačí klíčku, přes kterou je přehozený ručník. Postaví ji na stůl.)

SLEČNA

Tak jsem hotova.

JEAN

Pst! Kristina už je vzhůru!

SLEČNA

(během dalšího velice nervózní) Nic jí nepřipadalo podezřelé?

JEAN

Nic neví! Panebože, vy ale vypadáte!

SLEČNA

Jak to? Jak vypadám?

JEAN

Jste bledá jak mrtvola a - promiňte, ale jste špinavá v obličejí.

SLEČNA

Tak to se musím umýt! *(Jde k umyvadlu a myje si obličej a ruce.)* - Ták. Dejte mi ručník! - Ách - slunce vyšlo!

JEAN

A zlí duchové mizí.

SLEČNA

Ano, dnes v noci řádili zlí duchové! - Ale Jeane, poslouchejte! Pojeďte se mnou, já už totiž mám peníze!

JEAN

(váhá) Máte jich dost?

SLEČNA

Pro začátek určitě. Pojeďte se mnou, já dnes nemůžu jet sama. Představte si, na svatého Jana ve vlaku, vedro, tlačnice, lidi na vás civí; stát na nádraží, když se vám ze všeho nejvíc chce utéct - ne, já nemůžu, nemůžu! A pak přijdou vzpomínky, vzpomínky, jaké to bývalo na svatého Jana v dětství, kostel vyzdobený větvemi, bříza a šeříky, večere, slavnostně prostřený stůl, příbuzní, přátelé; odpoledne v parku, hudba, tanec, květiny a hry! Ách, člověk prchá a prchá, jenže vzpomínky veze s sebou v zavazadlovém voze, a lítost a výčitky svědomí!

JEAN

Jedu s vámi! Ale teď hned, než bude pozdě! Okamžitě!

SLEČNA

Tak se oblečte! *(Vezme klec.)*

JEAN

Ale zavazadla ne! To bychom se prozradili!

SLEČNA

Ne, nic! Jen co se dá vzít do kupé!

JEAN

(si vzal klobouk) Co to máte? Co je to!

SLEČNA

To je jenom čížeček! Toho tu nenechám.

JEAN

No to se podívejme! Tak my se potáhneme s ptačí klecí! Vy jste zešílela! Položte tu klec!

SLEČNA

To jediné, co si s sebou беру z domova, jediná živá bytost, která mě má ráda, od té chvíle, co mi Diana byla nevěrná! Nebuďte na mě zlí! Dovolte mi, abych si ho vzala s sebou!

JEAN

Položte tu klec, povídám - a nekřičte - Kristina nás slyší!

SLEČNA

Ne, v cizích rukou ho nenechám! To ho radši zabte!

JEAN

Tak sem tu mrchu dejte, já ji zařizu!

SLEČNA

Ano, ale neublížejte mu! Ne abyste - ne, já nemůžu!

JEAN

Dejte to sem, já ano!

SLEČNA

(vezme ptáčka z klece a líbá ho) Ach, ty můj broučku malíčký, tak ty své paničce umřeš?

JEAN

Buďte tak hodná a nedělejte scény, vám tady jde o život, jde o vaši budoucnost! No tak, honem! *(Vytrhne jí ptáčka, jde k špalku a vezme do ruky sekáček.)*

(Slečna se odvrátí.)

Měla jste se učit zabíjet kuřata, a ne střílet z revolveru - *(rozmáchně se a sekne)* - neomdlívala byste nad kapkou krve!

SLEČNA

(křičí) Zabijte i mě! Zabte mě! Když dokážete odpravit nevinné zvíře a ani se vám ruka nezachvěje. Nenávidím vás, hnusíte se mi; je mezi námi krev! Proklínám tu chvíli, kdy jsem vás uviděla, proklínám tu chvíli, kdy jsem se narodila z matčina života!

JEAN

Jo, to máte marné, proklínat! Jděte!

SLEČNA

(se blíží se ke špalku, jakoby přitahována proti své vůli) Ne, ještě nepůjdu; nemůžu - musím se podívat - pst! venku jede kočár - *(Poslouchá, ale přitom upírá oči na špalek a sekáček.)* Vy si myslíte, že nesnesu pohled na krev! Vy si myslíte, že jsem tak slabá - ááá - chtěla bych vidět tvou krev, tvůj mozek na špalku - chtěla bych vidět celé to tvoje pohlaví, jak se zmítá v nějakém jezeru jako tamto - já bych snad dokázala pít z tvé lebky, chtěla bych si vykoupat nohy v tvém hrudníku, dokázala bych upéct a sníst tvé srdce! - Myslíš si, že jsem slabá; myslíš si, že tě miluju, protože plod mého života toužil po tvém semenu; myslíš si, že budu nosit pod srdcem tvoje parchanty a živit je vlastní krví - že ti budu rodit děti a vezmu si tvoje jméno - jak ty se vlastně jmenuješ? - v životě jsem neslyšela tvoje příjmení - to ty asi žádné nebudeš mít. Byla by ze mě paní portýrová - nebo domovnice - ty pse s mým obojkem, ty poskoku s mým erbem na knoflíkách - já se mám dělit s kuchařkou a soupeřit se služkou? Bože můj! - Myslíš si, že jsem zbabělá a chci utéct! Ani nápad, zůstanu tady - jen ať si to hromobití přijde! Otec se vrátí - zjistí, že má vypáčený stůl - peníze pryč - pak zazvoní - tady na ten zvonek - dvakrát, na sluhu - a pak pošle pro policii - a já to pak všechno povím! Všecko! Ách, to bude krása, až bude po všem - jen aby už bylo po všem - a on z toho dostane mrtvici a umře - a bude po nás, po všech - a pak bude klid - pokoj - věčné odpočinutí - a erb rozbijí o rakev - hraběcí rod vyhasne a služebnická rodinka bude pokračovat v dětském domově - vybojuje si vavříny v kanále a skončí v kriminálu.

JEAN

Ted' promluvila královská krev! Výborně, slečno Julie! Jen toho mlynáře ještě šoupnout do pytle!

(Kristina vejde, oblečená do kostela, v ruce modlitební knížku.)

SLEČNA

(běží k ní a padne jí do náruče, jako by hledala ochranu) Pomoz mi, Kristino! Pomoz mi před tímhle člověkem!

KRISTINA

(nehnutě a chladně) Co je to tady za randál ve sváteční ráno! *(Podívá se na špalek.)* A co je tohle za svinčík! - Co to má všechno znamenat? Co tady řvete a vyvádíte!

SLEČNA

Kristino! Ty jsi žena a jsi moje přítelkyně! Dej si pozor na toho neřáda!

JEAN

(zaraženě) Než se dámy dohodnou, půjdu se oholit. *(Nenápadně se ztratí vpravo.)*

SLEČNA

Pochop mě! A poslouchej, co ti říkám!

KRISTINA

Ne, takovéhle psí kusy já tedy opravdu nechápu! Kam se chystáte, takhle oblečená na cestu - a on má klobouk? Co to má znamenat?

SLEČNA

Poslouchej, Kristino, poslouchej, já ti to všechno povím -

KRISTINA

Já nechci nic vědět -

SLEČNA

Musíš si to poslechnout -

KRISTINA

A co, prosím vás? O těch hloupostech s Jeanem? Koukejte, to mě nezajímá! Do toho já se nepletu! Ale jestli ho chcete oblbnout, aby s váma zdrhnu, tak z toho nebude nic!

SLEČNA

(velice nervózní) Prosím tě, klid, Kristinko, jen klid a hezky poslouchej! Já tady nemůžu zůstat a Jean tady nemůže zůstat - takže musíme odjet...

KRISTINA

Hm, hm!

SLEČNA

(rozjasněně) Ale víš co, já mám nápad - co takhle odjet všichni tři - do ciziny - do Švýcarska a zařídit si tam společně hotel - já mám totiž peníze, víš - já bych celý podnik s Jeanem vedla - a ty, jsem si myslela, by sis vzala na starost kuchyň - to bude skvělé, co? - Vid', že to bereš! Pojeď s námi a všechno bude klapat! - Vid', že to bereš, no tak! *(Obejme Kristinu a hladí ji.)*

KRISTINA

(chladně a zamysleně) Hm, hm!

SLEČNA

(presto) Ty jsi v životě nebyla v cizině, Kristino - musíš se trochu porozhlédnout po světě - nedovedeš si představit, jaký je to požitek jet vlakem - pořád noví lidi - nové země - pak přijedeme do Hamburku, zajdeme do zoologické zahrady - tam se ti bude líbit - a do divadla půjdeme a na operu - a až přijedeme do Mnichova, tam je ti muzeí a galerií - víš - Rubense tam mají a Rafaela, no, ty slavné malíře, ty přece znáš - slyšela jsi přece o Mnichovu, bydlel tam král Ludvík - ten král, to si dobře pamatuju - jak se zbláznil - a jeho zámek si zajedeme prohlédnout - ten ti má ještě pořád zámký a ty jsou zařízené úplně jako v pohádkách - a odtamtud už to není daleko do Švýcarska - Alpy, jen si představ - víš, Alpy, sníh v létě - a pomeranče tam rostou a vavříny a ty jsou zelené celý rok -

(Vpravo v kulisách vidíme Jeana, jak si obtahuje břitvu na řemenu, drží ho v zubech a v le-

vě ruce; s potěšením rozhovor poslouchá a chvílemi přikyvuje na znamení souhlasu.)

(prestissimo) - a tam si zařídíme hotel - já budu u pokladny a Jean bude vítat hosty - chodit nakupovat - psát dopisy - to budeš koukat, jak tam bude živo - vlaky houkají, lidi přijíždějí, na chodbě zvoní, v restauraci zvoní - a já budu vypisovat účty - a všechny je pěkně osolím, panečku - to si nedovedeš představit, jak se takový cestující stydí, když má platit! - No a ty - ty budeš sedět jako šefová v kuchyni. - Pochopitelně nebudeš stát sama u plotny - a když se budeš muset ukázat lidem, tak si na sebe vezmeš něco pěkného a čistého - no a s takovouhle postavou - ne, ne, nelichotím ti - uvidíš, že jednoho krásného dne ještě ulovíš nějakého muže! Bohatého Angličana, uvidíš - taková se dají chytit *(zpomalí)* jako nic - a pak zbohatneme - postavíme si vilu u Comského jezera - sice tam občas trochu sprchne - ale *(zamyslí se)* - ale snad tam taky někdy vysvitne sluníčko - i když je to tam dost tmavé - a - pak - jinak taky můžeme odjet domů - a vrátit se *(odmlka)* - sem - nebo někam jinam -

KRISTINA

Poslouchejte, slečno - vy tomu sama věříte?

SLEČNA

(zničená) Jestli tomu sama věřím?

KRISTINA

Ano!

SLEČNA

(unaveně) Nevím; já už snad nevěřím ničemu. *(Sklesle si sedne na lavici a položí si hlavu na předloktí na stole.)* Ničemu! Ničemu!

KRISTINA

(se obrátí vpravo, směrem k Jeanovi) Aha, tak pán chtěl frknout!

JEAN

(v rozpacích, položí břitvu na stůl) Frknout? To snad ne! Slyšela jsi přece, jaké má slečna plány. Je fakt, že je trochu unavená, když celou noc nespala, ale ten plán je celkem proveditelný.

KRISTINA

Tak hele! Jak si to představuješ, já že mám dělat kuchtu téhle...

JEAN

(ostře) Buď tak hodná a vyjadřuj se slušně, když mluvíš o své paní! Jasně?

KRISTINA

Paní!

JEAN

Ano!

KRISTINA

No ne! Já asi špatně slyším!

JEAN

Tak pořádně poslouchej, máš to zapotřebí, a nemluv tolik! Slečna Julie je tady paní domu a ty u ní sloužíš - a jestli jí teď pohrdáš, měla bys kvůli stejné věci pohrdat i sama sebou!

KRISTINA

Já jsem si sama sebe vždycky vážila tolik -

JEAN

- že jsi pohrdala ostatními! -

KRISTINA

- že jsem nikdy neklesla pod svou úroveň. Jen řekni, měla tady snad někdy hraběcí kuchařka něco s čeledínem nebo s pasákem od prasat? No, řekni!

JEAN

To je pravda, našla sis lepšího člověka, mělas holt štěstí.

KRISTINA

Jo, pěkného lepšího člověka, co prodává z maštale hraběcí oves -

JEAN

Ty budeš něco vykládat, když bereš provizi od hokynáře a necháváš se podmazávat od řezníka!

KRISTINA

Cože?

JEAN

A ty už si nemůžeš vážít svého panstva, jo? Ty, ty, ty!

KRISTINA

Tak jdeš se mnou do kostela, nebo ne? Po tom tvém hrdinském činu by ti kázání prospělo!

JEAN

Ne, do kostela dneska nejdu. Budeš muset jít beze mě a vyzpovídat se z těch svých velkých skutků!

KRISTINA

Taky že půjdu, a vrátím se s odpuštěním, aby stačilo i pro tebe! Spasitel trpěl a umřel na kříži za všechny naše hříchy, a když k němu přicházíme s vírou a s kajícínou myslí, vezme veškerou naši vinu na sebe.

SLEČNA

Ty tomu věříš, Kristino?

KRISTINA

To je má živoucí víra, jako že tu před váma stojím, slečno Julie, je to víra mého dětství a uchovála jsem si ji od mlada. A kde je největší hřích, tam je i největší milost!

SLEČNA

Ach, mít tak tvou víru! Ach, mít tak...

KRISTINA

Jenže tu nikdo nedostane jen tak, to je obzvláštní milost boží, a není všem dáno ji dostat -

SLEČNA

A kdo ji tedy dostane?

KRISTINA

To je právě to veliké tajemství milosti, slečno, a Bůh nebere ohled na osoby, protože tam budou poslední první -

SLEČNA

Ale to pak bere ohled na ty poslední?

KRISTINA

(pokračuje) - a snáze projde velbloud uchem jehly, než se bohatý dostane do království božího! Tak je to, slečno Julie! Tak, a já jdu - sama, a po cestě řeknu čeledínovi, aby nenechával venku koně, kdyby náhodou někoho napadlo odjet, než se vrátí pan hrabě! - Sbohem! *(Odejde.)*

JEAN

Zatracená čertice! - A to všechno kvůli jednomu pitomému čížkovi!

SLEČNA

(otupěle) Čížka nechte na pokoji! - Vidíte z tohohle nějaké východisko, nějaké řešení?

JEAN

(uvažuje) Ne!

SLEČNA

Co byste udělal, být na mém místě?

JEAN

Být vámi? Počkejte! - Jako žena, jako urozená, jako - padlá? To nevím - vlastně ano! Vím!

SLEČNA

(vezme břitvu a udělá posunek) Tohle?

JEAN

Ano! - Ale pozor! Já bych to neudělal! Protože mezi námi je rozdíl.

SLEČNA

Protože vy jste muž, a já žena? Co je to za rozdíl?

JEAN

Stejný rozdíl jako - mezi mužem a ženou!

SLEČNA

(s břitvou v ruce) Já chci! Ale nemůžu! - Otec taky nemohl, tenkrát, když to měl udělat!

JEAN

Kdepak, ten to nesměl udělat! Musel se nejdřív pomstít.

SLEČNA

A teď se skrže mě mstí zase moje matka!

JEAN

Vy jste otce nemilovala, slečno Julie?

SLEČNA

Milovala, nesmírně, ale asi jsem ho taky nenáviděla. Určitě to tak bylo, i když jsem si to neuvědomovala. To on mě vychoval tak, abych opovrhovala svým vlastním pohlavím, to on ze mě udělal napůl ženu a napůl muže! Čí je to vina, že se tohle stalo? Otcova, matčina, moje vlastní! Moje vlastní? Já přece nic vlastního nemám! Nemám jedinou vlastní myšlenku, všechny jsou od otce, jedinou vlastní vášeň, ty jsou všechny od matky, a to poslední - to, že všichni jsou si rovni - to mám od něho, od mého snoubence - a proto říkám, že je neřád! Tak jak by to mohla být moje vlastní chyba? Svalovat vinu na Ježíše, jako to dělá Kristina - to ne, na to jsem moc pyšná a moc chytrá - taky díky otci a jeho výchově - a že se bohatý nedostane do nebe, to je lež, a Kristina má peníze na knížce, ta se tam tedy určitě nedostane! Čí je to chyba? - Co nám záleží na tom, čí je to chyba, stejně ponosu vinu já! I následky ponosu!

JEAN

To ano, jenže -

(Dvakrát ostře zazní zvonek. Slečna vyskočí.)

(Převléká si kabát.) Pan hrabě se vrátil! - Teď jestli Kristina - *(Jde k mluvítku, zaťuká a poslouchá.)*

SLEČNA

Teď už uviděl tu zásuvku?

JEAN

Tady Jean! Prosím, milosti! *(Poslouchá.)*

(Co říká hrabě, neslyšíme.)

Prosím, milosti! *(Poslouchá.)* Prosím, milosti! Okamžitě! *(Poslouchá.)* Hned, milosti! *(Poslouchá.)* - Ano, prosím! Za půl hodiny!

SLEČNA

(krajně úzkostlivě) Co říkal? Ježíši Kriste, co říkal?

JEAN

Za půl hodiny si přeje holínky a kávu!

SLEČNA

Tak tedy za půl hodiny! - Bože, já jsem tak unavená. Ničeho nejsem schopná, nejsem schopná se kát, nedokážu utéct ani zůstat, žít ani umřít! Pomozte mi, prosím vás. Poručte mi, a já poslechnu jako pes! Udělejte mi tuhle poslední službu, zachraňte mou čest, zachraňte jeho jméno! Víte, co bych měla chtít, ale nechci, tak to chtějte vy a poručte mi, abych to udělala!

JEAN

Já nevím - ale já už teď taky nemůžu - nechápu to - úplně jako by mě tenhle kabát předělal - nemůžu vám poručit - a teď, co se mnou mluvil pan hrabě - tak - nedovedu to pořádně vysvětlit - ale to ten zatracený slouha mi vězí v zádech! - já mám pocit, že kdyby teď pan hrabě přišel dolů - a poručil mi, abych se podřezal, tak to na místě udělám.

SLEČNA

Tak dělejte, že jste on a já že jsem vy! - Jak dlouho je to, co jste hrál tak přesvědčivě, když jste mi klečel u nohou - to jste byl šlechtic - nebo - copak jste nikdy v divadle neviděl hypnotizéra -

(Jean přikývne.)

- řekne médiu: vezměte smeták, a on vezme smeták; řekne: zametejte, a on zametá -

JEAN

Jenže to musí ten druhý spát!

SLEČNA

Já už spím - všechno je přede mnou jako kouř a vy vypadáte jako kamna a ta zase vypadají jako nějaký člověk v černém a v cylindru - a oči vám svítí jako uhlíky, když oheň dohasíná - a tvář máte jako bílou skvrnu, jako popel -

(Slunce začalo svítit na podlahu a na Jeana.)

- je tu tak teploučko a příjemně - *(mne si ruce, jako by si je hřála u ohně.)* - a takové světlo - a takový klid!

JEAN

(vezme břitvu a vtiskne jí Slečně Julii do ruky) Tohle je smeták! Jděte, dokud je světlo - do stodoly - a... *(Šeptá jí do ucha.)*

SLEČNA

(*bdělá*) Děkuju! Půjdu si odpočinout! Ale řekněte jen - že i první můžou dostat dar milosti. Řekněte to, i když si to nemyslíte!

JEAN

První? Ne, to nemůžu! - Ale počkejte - slečno Julie - já už vím! - Vždyť vy už nepatříte k prvním - protože vy patříte - k posledním!

SLEČNA

To je pravda. - Patřím k nejposlednějším, jsem úplně poslední! Ách! - Ale já teď nedokážu udělat ani krok. - Řekněte ještě jednou, abych šla!

JEAN

Ne, teď už ani já nemůžu! Nemůžu!

SLEČNA

A první budou poslední!

JEAN

Nepřemýšlejte, nemyslete na nic! Seberete i mně veškerou sílu, ještě ze mě bude zbabělec - co, zdálo se mi, že se pohnul zvoněk! - Ne! Co takhle tam nacpat kus papíru! - Takhle se bát obyčejného zvonku! - Jenže on to právě není jen obyčejný zvoněk - na druhém konci někdo je - ruka ho uvede do pohybu - a něco jiného uvede do pohybu ruku - ale jen si zacpat uši - zacpat si uši. Jenže to pak zvoní ještě hůř! - Zvoní a zvoní, dokud se nezveme - a pak už je pozdě! Pak přijde policie - a pak...

(*Zvonek dvakrát silně zazvoní.*)

(*Trhne sebou, pak se napřímí.*) Je to příšerné! Ale jiné řešení není! - Jděte!

(*Slečna vyjde rozhodně dveřmi.*)

OPONA

Poznámka ke vzniku hry a její inscenační historii

Slečnu Julii (Fröken Julie), své nejslavnější a nejhranější drama, napsal Strindberg (podle dopisu bratrovi „za čtrnáct dní“) v červenci a v srpnu 1888, kdy sídlil v polorozpadlém letohrádku Skovlyst v Holte na sever od dánského hlavního města Kodaně. Technicky byl sice již téměř rok v rozvodovém řízení, dosud však ještě žil pohromadě s manželkou Siri a s třemi dětmi. Slečna Julie měla být pro Siri „třetí varovné drama“ (po *Manželce pana Bengta*, 1882, a *Otci*, 1887): tragický konec šlechtické slečny, již měla v prvním provedení hrát právě Siri, měl pro ni být varováním, aby se nespustila se správcem Skovlystu, „cikánem“ Ludvigem Hansenem, s jehož šestnáctiletou sestrou se zato vyspal Strindberg. Julie odejde ze života dobrovolně (byť za pomoci „přenosu myšlenek“), a téma sebevraždy Strindberga lákalo, zvláště poté, co 22.7.1888 v Kodani spáchala na druhý pokus sebevraždu (rovněž břitvou) švédská spisovatelka Victoria Benedictssonová.

V dopisu z 10.8.1888 nabídl Strindberg Slečnu Julii nakladateli K. O. Bonnierovi jako „první naturalistickou truchlohu švédského divadla“. Manifestem nového směru je Strindbergova revoluční *Předmluva ke Slečně Julii*. (Podobně jako u Poeova *Havrana* není jisté, zda ji autor napsal skutečně předem, nebo zda byla spíše výrazem jakési racionalizace ex post. Editor Gunnar Ollén říká, že je to spíš doslov než předmluva.) Strindberg měl silné vazby na francouzské prostředí (*Bláznovu obhajobu* napsal francouzsky) a po formální stránce mu pro *Slečnu Julii* bylo silnou inspirací pařížské Théâtre Libre, které v březnu 1887 založil André Antoine. Strindberg měl v úmyslu dosáhnout uvedení francouzské verze *Slečny Julie* v Antoinově divadle; pro uvedení originálu založil krátkodeché „Skandinávské experimentální divadlo“ a jeho ředitelkou jmenoval svou ženu Siri.

Nakladatel Bonnier hru, na tehdejší dobu skandální, odmítl vydat („největší nakladatelská chyba, jaké jsme se kdy dopustili,“ napsal ve vzpomínkách), a tak *Slečna Julie* vyšla koncem listopadu 1888 u Josepha Seligmanna, znešvažená nakladatelovými cenzurními zásahy a svévolnými úpravami. Strindbergův původní text byl za pomoci moderní přístrojové techniky zrestaurován až pro vydání v „národní edici“ roku 1984.

Kritika knižní podoby hry byla drtivá, naděje na uvedení ve Švédsku nebyla. *Slečna Julie* měla být poprvé uvedena Skandinávským experimentálním divadlem v kodaňském divadle Dagmar počátkem března 1889, dánský cenzor však provedení zakázal. Strindberg hru tedy uvedl na uzavřeném představení v kodaňském Studentském sdružení 14. března 1889 před sto osmdesáti diváky. Představení bylo dvojjazyčné: Julii hrála autorova žena Siri švédsky, Jeana a Kristinu představovali dánští herci Viggo Schiwe a Anna Pio. Do Švédska se *Slečna Julie* dostala až na podzim roku 1904 (uzavřené představení v Uppsale). V září 1906 se konalo první veřejné představení v Akademickém sdružení v Lundu a teprve 13. prosince 1906 byla hra s velkým úspěchem uvedena ve Stockholmu; to mimo jiné umožnilo Strindbergovi, aby o rok později (26. listopadu 1907) otevřel v hlavním městě své vlastní Intimní divadlo.

V Německu bylo první provedení rovněž neveřejné (berlínské Residenztheater 3. dubna 1892), ale 10. května 1904 už uvedl *Slečnu Julii* Max Reinhardt v Kleines Theater.

16. ledna 1893 uvedl *Slečnu Julii* s triumfálním úspěchem André Antoine v Theatre Libre v Paříži.

V češtině se *Slečna Julie* objevila velice záhy: v překladu Aloise Lucka ji ve čtvrtém čísle ročníku 1890 otiskl časopis Česká Thalia. Na českou scénickou podobu si však muse-la ještě třicet let počkat. Až 13. září 1920 ji v překladu J. Ščerbinského a v režii K. Vávry

uvedlo Městské divadlo na Vinohradech. Totéž nastudování bylo obnoveno v dubnu 1921. Rovněž ve vinohradském divadle uvedla *Slečnu Julii* dramatická družina Hany Vetterové 14. října 1925 (překlad Karel Vetter, režie Hana Vetterová.)

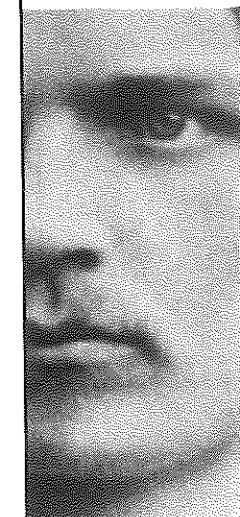
fr

VĚŘITELÉ

Tragikomedie

PŘELOŽIL FRANTIŠEK FRÖHLICH

August Strindberg • HRÝ I.

Edice Divadelní hry • svazek 3

Otec

→ Slečna Julie

Věřitelé

→ Ta silnější

→ Hra s ohněm

→ Pouto

Mistr Olof

Gustav Vasa

Erik XIV.

Karel XII.

Kristina

Masarykova univerzita v Brně	
Filozofická fakulta, Ústřední knihovna	
PH.č.	300-18605-06
Sign.	
Syst.č.	41591

Translation © František Fröhlich, Dagmar Hartlová,
Irena Kunovská, Libor Štukavec(dědici), Hana Vohryzková 2000
Afterword © Gunnar Ollén 1962
Translation © Dagmar Hartlová 2000
© Divadelní ústav 2000
ISBN 80-7008-103-1

Veškerá práva k provozování těchto dramatických překladů zastupuje Aura-Pont,
divadelní a literární agentura, spol. s r.o., Praha.

